

T. XXIV (2021) Z. 2 (62)
ISSN 1509-1074
10.24425/rhpp.2021.137326

**ROCZNIK
HISTORII PRASY POLSKIEJ**

Single issues related to Sandomierz (1918–2002)

Katedra Dziennikarstwa
i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Jana Kochanowskiego
ul. Uniwersytecka 17
PL 25-406 Kielce
e-mail: izabela.krasinska@ujk.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-5897-9333>

Archiwum Państwowe w Kielcach
Oddział w Sandomierzu
ul. Żydowska 4
PL 27-600 Sandomierz
e-mail: slawinskipio@wp.pl
<https://orcid.org/0000-0001-8729-0845>

KEY WORDS:

Polish press in the 20th century, single issues and ephemeral publications, Sandomierz

ABSTRACT

The aim of this article is to present the ephemera related to Sandomierz — either by content or place of the publication — whose distinctive trait was the use of the word 'jednodniówka', or single issue, in the title, the subtitle or the contents. Chronologically, this survey ranges from 1918, the date of the first print of this kind to be published, to the last one (known to the authors) dated 2002 and does not cover publications in languages other than Polish. The source material gathered in accordance with these criteria comprises a total of 34 single issues, of which ten appeared in the pre-war period and twenty-four after World War II. Thematically, ten of them can be classified as political or concerned with social issues; eight are products of trade unions or other professional associations; twelve are aimed at the younger generation; and each of the remaining four has a focus of its own (i.e. military, historical, religious, literary-artistic). In this article all of the single issues are discussed both with regard to their in format (layout) and their content.

Jednodniówki sandomierskie (1918–2002)

**Izabela
KRASIŃSKA**

**Piotr
SŁAWIŃSKI**

SŁOWA KLUCZOWE:

jednodniówki, druki ulotne, Polska, Sandomierz, XX w

ABSTRAKT

Celem artykułu jest zaprezentowanie druków związanych z Sandomierzem treścią lub miejscem wydania, które w tytule, podtytule lub treści zawierały słowo: jednodniówka. Zasięg chronologiczny wyznacza data pierwszej z nich, wydanej w 1918 r., oraz ostatniej, znanej autorom, z 2002 r., a zasięg językowy został ograniczony do języka polskiego. Jak się udało ustalić, w tym okresie opublikowano 34 jednodniówki, z czego 10 w okresie przedwojennym i 24 w okresie powojennym. 10 należy do kategorii polityczno-społecznych, 8 to jednodniówki związków i grup zawodowych, 12 można zaliczyć do kategorii młodzieżowych, a 4 do grupy pozostałych (wojskowa, historyczna, religijna i literacko-artystyczna). W artykule wszystkie jednodniówki omówiono zarówno pod względem formalno-wydawniczym, jak i pod kątem ich zawartości treściowej.

Streszczenie

Sandomierz ma bogate tradycje prasowe. W 1820 r. ukazał się pierwszy periodyk i do dzisiaj w tym mieście prasa jest wydawana. Jak udało się dotychczas ustalić, tematycznie związanych z Sandomierzem lub tam wydawanych było ponad 230 tytułów. Wśród nich znaczącą grupę 34 stanowiły jednodniówki, które z reguły upamiętniały ważne dla miasta wydarzenia. Jak nazwa wskazuje, ukazywały się zazwyczaj jednorazowo. Zauważyć jednak można, że kilka z nich wydanych zostało pod tymi samymi lub nieco zmodyfikowanymi tytułami przez tę samą grupę ludzi (np. „Słowo Sandomierza”, „Słowo Sandomierskie”, „Śladami Komisji Edukacji Narodowej”, „Collegiatus”, „Jednodniówka Harcerek Sandomierskich”, „Jednodniówka Harcerska I-ej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego” oraz „Cyrulik”). Skłania to do kwalifikowania ich bardziej do wydawnictw ciągłych, a pozostałe do dokumentów życia społecznego lub efemeryd. Wydawcami sandomierskich jednodniówek młodzieżowych były miejscowe szkoły średnie (I Liceum Ogólnokształcące Collegium Gostomianum, II Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki, Zespół Szkół Budownictwa im. prof. Z. Strzeleckiego) oraz stowarzyszenia (Katolicki Związek Młodzieży Polskiej, Zarząd Akademickiego Koła Sandomierzan w Warszawie, Hufiec Sandomierz Związku Harcerstwa Polskiego, I-sza Sandomierska Drużyna Harcerska im. gen. M. Sokolnickiego, Koło Przyjaciół Harcerstwa). Wydawcami jednodniówek polityczno-społecznych były Komitet Powiatowy PZPR, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, Powiatowy Komitet Frontu Jedności Narodu oraz Okręgowy Zarząd Społecznego Komitetu Funduszu Odbudowy Stolicy. Wydawaniem jednodniówek związków i grup zawodowych zajęły się Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Zakładu Opieki Zdrowotnej czy Sklep Udziałowy Potrzeb Szkolnych „Ognisko”. Jednodniówkę wojskową wydał 4 Pułk Saperów stacjonujący w Sandomierzu, religijną — Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Diecezji Sandomierskiej, historyczną — Urząd Miejski w Sandomierzu i Sandomierskie Towarzystwo Kulturalne, a jednodniówkę literacko-artystyczną miejscowe Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne. W artykule omówione zostaną druki dotyczące Sandomierza (związane z miastem treścią lub miejscem wydania), które w tytule, podtytule lub treści zawierają słowo: jednodniówka.

Wprowadzenie

Brakuje kompleksowego naukowego opracowania dotyczącego prasy Sandomierza od chwili ukazania się w 1820 r. pierwszego pisma, czyli spisu duchowieństwa diecezji sandomierskiej (wychodzącego pod różnymi tytułami do dzisiaj, m.in. „Elenchus”, „Rubrycelu” czy „Schematyzm”)¹. Ze wstępnej analizy wynika, że od 1820 r. tematycznie z Sandomierzem lub wydawanych w Sandomierzu było ponad 230 tytułów czasopism. Dotyczyły one różnej problematyki: społecznej, naukowej, religijnej, branżowej, zakładowej, szkolnej, hobbystycznej. Pierwsze publikacje omawiające prasę Sandomierza były autorstwa Kazimierza Wardy² i Józefa Myjaka³. Prasę katolicką na terenie diecezji sandomierskiej (w tym i w Sandomierzu) opracował ks. Bogdan Stanaszek⁴, a stan prasy Sandomierza po przemianach 1989 r. przybliżył Dariusz Czerwiński⁵.

Dotychczas powstały tylko naukowe i popularnonaukowe publikacje poszczególnych tytułów. Warto wspomnieć o monografii zbiorowej wydanej z okazji stulecia „Kroniki Diecezji Sandomierskiej”⁶. Wybrane tytuły czasopism omawiali także w swych artykułach m.in. Michał Leszczyński — „Siewca Prawdy”⁷, Waldemar

¹ T. Moskał, *Rubrycele i schematyzmy diecezji sandomierskiej (1818–1892)*, „Roczniki Teologiczne” 2018, nr 4, s. 39–50.

² K. Warda, *Z dziejów czasopiśmiennictwa sandomierskiego do 1918 roku*, „Studia Kieleckie” 1988, nr 1, s. 39–51.

³ J. Myjak, *Dzieje prasy regionalnej*, „Tygodnik Nadwiślański” 1989, nr 47, s. 6; nr 48, s. 6; nr 49, s. 7; nr 50, s. 7; nr 52, s. 7.

⁴ B. Stanaszek, *Prasa katolicka wydawana w diecezji sandomierskiej w latach 1908–1992*, [w:] *Sandomierski „Gość Niedzielny”. Idzie z gałką oliwną... 10 lat obecności tygodnika katolickiego „Gość Niedzielny” w Diecezji Sandomierskiej*, red. R.B. Sieroń, Sandomierz 2006, s. 55–77; tenże, *Prasa parafialna w diecezji sandomierskiej w latach 1992–2000*, „Studia Sandomierskie” 1997–2000, t. 7, s. 234–262.

⁵ D. Czerwiński, *Wpływ przemian społecznych po roku 1989 na działalność prasowo-wydawniczą w Sandomierzu*, [w:] *Reportaż a przemiany społeczne po 1989 roku*, pod red. K. Wolnego-Zmorzyńskiego, W. Furmana, Kraków 2005, s. 159–171.

⁶ *Stulecie periodyku diecezjalnego „Kronika Diecezji Sandomierskiej”. Pokłosie sesji naukowej z 15–16 listopada 2007 r.*, pod red. J. Krasińskiego, Sandomierz 2009.

⁷ M. Leszczyński, *Sprawy Sandomierza na lamach „Siewcy Prawdy” w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą. III*, pod red. J. Dzieniakowskiej,

Plennikowski — „Głos Ziemi Sandomierskiej”⁸, Joanna Mikosz — „Sandomierzanin”⁹ oraz Piotr Sławiński — „Strony Sandomierskie”¹⁰, „Goworek”¹¹, „Ziemia Sandomierska” (1920)¹², „Ziemia Sandomierska. Pismo Sandomierskiego Komitetu Obywatelskiego”¹³, „Kurier Strzelecki”¹⁴ i trzy czasopisma o wspólnym tytule „Nasze”¹⁵.

Wśród tej liczby czasopism Sandomierza około 15 proc. stanowią jednodniówki będące z reguły drukami okolicznościowymi opublikowanymi przez zespół osób w celu upamiętnienia konkretnego wydarzenia. Należą do grupy wydawnictw niejednorodnych, zalicza się je do druków ulotnych i często określa mianem dokumentów życia społecznego lub efemeryd. Jak sama nazwa wskazuje, ukazują się zazwyczaj jednorazowo, choć w przypadku jednodniówek sandomierskich nie zawsze tak się działo, natrafiamy bowiem na ich cykle opatrzone wspólnym tytułem (np. „Cyrulik” czy „Słowo Sandomierza”). Pod względem wydawniczym jednodniówki sytuują się na pograniczu druków zwartych i ciągłych, a formą przypominają czasopisma, niejednokrotnie zaś broszury. Oprócz okolicznościowego charakteru najważniejszymi cechami jednodniówek jest szybkie reagowanie na bieżące wydarzenia, aktualność informacji oraz różnorodność podejmowanych tematów. Chodzi o osiągnięcie doraźnych celów, m.in. informacyjnych, propagandowych, wychowawczych czy literackich. Odbiorcami jednodniówek jest najczęściej krąg osób, które zainicjowały wydanie konkretnego druku¹⁶.

M. Olczak-Kardas, Kielce 2012, s. 541–552; tenże, „Siewca Prawdy”. *Tygodnik diecezji sandomierskiej w latach 1931–1939*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2014, nr 1, s. 71–84.

⁸ W. Plennikowski, *Publicystyka na łamach „Głosu Ziemi Sandomierskiej” w latach 1901–1902*, „Zeszyty Sandomierskie” 2000, nr 11, s. 11–17.

⁹ J. Mikosz, „Sandomierzanin” — *charakterystyka pisma i jego funkcji*, [w:] *Kulturowe i filozoficzne aspekty literatury i sztuki*, red. M. Śliwa, E. Chodźko, Lublin 2020, s. 143–160, <http://bc.wydawnictwo-tygiel.pl/public/assets/446/Kulturowe%20i%20filozoficzne%20aspekty%20literatury%20i%20sztuki.pdf> [dostęp: 3.11.2020].

¹⁰ P. Sławiński, „Strony Sandomierskie” i „Goworek” jako przykład zaangażowania społeczeństwa w rozwój prasy lokalnej, [w:] *Studia z dziejów książki, prasy i bibliotek. Stan badań za lata 2010–2013. Praca zbiorowa*, pod red. Z. Kropidłowskiego, D. Spychały, Bydgoszcz 2014, s. 287–306; tenże, *Z dziejów prasy Sandomierza. „Strony Sandomierskie” 2002–2003*, „Sandomierzanin” 2019, nr 5, s. 12–13.

¹¹ P. Sławiński, *Z dziejów prasy Sandomierza. „Goworek” 2004–2006*, „Sandomierzanin” 2019, nr 7–8, s. 13–14.

¹² P. Sławiński, *Z dziejów prasy Sandomierza. „Ziemia Sandomierska” 1920*, „Sandomierzanin” 2019, nr 2, s. 13.

¹³ P. Sławiński, „Ziemia Sandomierska. Pismo Sandomierskiego Komitetu Obywatelskiego” z lat 1989–1991 jako przykład lokalnego czasopisma okresu przelomu, [w:] *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Prasa organizacji politycznych*, red. M. Dajnowicz, A. Miodowski, Białystok 2017, s. 205–217.

¹⁴ P. Sławiński, *Z dziejów prasy Sandomierza. „Kurier Strzelecki” 2005–2009*, „Sandomierzanin” 2020, nr 3–4, s. 10.

¹⁵ P. Sławiński, *Z dziejów prasy Sandomierza. Czasopisma „Nasze”*, „Sandomierzanin” 2019, nr 1, s. 9–10.

¹⁶ Np. szerzej: *Jednodniówka*, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer [i in.], Wrocław – Warszawa – Kraków 1971, szp. 1067; M. Korczyńska-Derkacz, *Jednodniówki jako typ*

W artykule omówione zostaną druki dotyczące Sandomierza (związane z miastem treścią lub miejscem wydania), które w tytule, podtytule lub treści zawierają słowo: jednodniówka. Poddane egzegezie sandomierskie jednodniówki można podzielić na kilka kategorii ze względu na zawartość treściową, adresata czy wydawcę. Pierwsza to jednodniówki polityczno-społeczne, druga — druki związków i grup zawodowych, trzecia — młodzieżowe (szkolne, stowarzyszeniowe), a czwarta — pozostałe, niedające się zakwalifikować do żadnej z wyżej wymienionych kategorii (wojskowa, historyczna, religijna i literacko-artystyczna).

Przy opracowaniu niniejszego zagadnienia dokonano analizy zawartości poszczególnych jednodniówek, w większości przypadków korzystano z ich oryginałów znajdujących się w bibliotekach i zbiorach prywatnych. Przeanalizowano również opracowania bibliograficzne: *Bibliografię polską 1901–1939*, t. 16, *Jednodniówki A–Ż*, pod redakcją Ewy Dombek i Hanny Machnik oraz *Prasę Kielecczyzny w latach 1811–1989*, t. 2, 1945–1989 autorstwa Mieczysława Adamczyka i Jolanty Dziennikowskiej. W pierwszej z wymienionych publikacji znajdują się jednodniówki, do których autorom nie udało się dotrzeć: „Jednodniówka Harcerska I-iej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego” (1918), „Jednodniówka Harcerk Sandomierskich” (1919), „Do Młodzieży S.M.P.!” (1933). Ponadto uwzględniono relację Andrzeja Krzesimowskiego z Sandomierza. Podał on informację o jednodniówce nigdzie nieodnotowanej („Jednodniówka Stowarzyszenia Literacko-Artystycznego w Sandomierzu”).

Jednodniówki polityczno-społeczne

Do tej grupy możemy zaliczyć jednodniówki „Słowo Sandomierza” (osiem) i „Słowo Sandomierskie” (jedna). Pierwsza z nich opuściła prasy drukarskie 15 lipca 1954 r., druga 31 sierpnia, trzecia 28 listopada, czwarta w kwietniu 1955 r., piąta w marcu 1959 r., szósta w sierpniu 1964 r., siódma w kwietniu – maju 1965 r., ósma w maju tegoż roku, a ostatnia w grudniu. Wydawcami tych jednodniówek były Komitet Powiatowy PZPR, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej bądź Powiatowy Komitet Frontu Jedności Narodu w Sandomierzu. Za jednodniówki z 15 lipca i 31 sierpnia 1954 r. oraz z kwietnia następnego roku odpowiadał zespół „Słowa Ludu. Organu K[omitetu] W[ojewódzkiego] Polskiej Zjednoczonej Partii Robotni-

dokumentów życia społecznego. Zarys problematyki badawczej, „Studia o Książce i Informacji” 2008, t. 27, s. 135–148; K. Jamrozik, *Problematyka badań nad jednodniówkami w Polsce po 2008 roku*, „Roczniki Biblioteczne” 2016, t. 60, s. 271–284; A. Firlej-Buzon, *Dokumenty życia społecznego w teorii i praktyce bibliotekarskiej w Polsce*, Warszawa 2002, s. 182; K. Zimnoch, *Redakcyjno-pisarskie konstrukcje polskich jednodniówek szkolnych wydawanych w województwach wschodnich II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2020, z. 4, s. 49–50.

czej”¹⁷, z redaktorem naczelnym Zbigniewem Kwiatkowskim, a później Ireneuszem Jelonkiem¹⁸. Jednodniówki te wydawano w Sandomierzu, a drukowano w Kielcach przez Robotniczą Spółdzielnię Wydawniczą „Prasa”. Ich format był zmienny i wynosił od 35 do 54 cm, a nakład wahał się od 2500 do 5000 egzemplarzy¹⁹. Objętość wynosiła 4 strony. Drukowano je na zwykłym papierze gazetowym, a ich treść uzupełniały fotografie. Kilka tekstów zamieszczonych na ich łamach zostało podpisanych, dlatego wśród autorów znalazł się m.in. Piotr Demczenko — pracownik miejscowej huty szkła czy Józef Nowak — przewodniczący oddziału sandomierskiego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Tylko jedna jednodniówka informowała o sprawach dotyczących Sandomierza i jego okolic. W sierpniowej z 1964 r. pisano o założeniu w mieście w 1959 r. huty szkła okiennego, w której znaleźli zatrudnienie wykwalifikowani inżynierowie i technicy, w większości mieszkańcy ziemi sandomierskiej, a także o zlokalizowanym przy zakładowych warsztatach wieczorowym Technikum Przemysłu Szklarskiego²⁰. Mieszkańców powiatu informowano, że pod koniec 1963 r. na interesującym ich obszarze dostęp do nowinek technicznych w postaci odbiorników radiowych miało 6551 gospodarstw domowych i instytucji użyteczności publicznej, a 745 zaopatrzonych było w telewizory. Pisano o wzroście czytelnictwa prasy i książek, dzięki funkcjonującym w powiecie 25 bibliotekom czy o większej dostępności do dóbr kultury (muzea, teatry, kina). Na terenie powiatu sandomierskiego działało wówczas osiem kin (dla porównania w okresie międzywojennym tylko dwa). Donoszono o wybudowaniu w Zawichoście Miejskiego Domu Kultury i o tym, że mieszkańcy wsi Garbów Stary, Prusy i Sośniczany doczekali się środowiskowych świetlic, a w planach była budowa kolejnych. W Dwikozach i Włostowie funkcjonowały świetlice przyzakładowe. Za przodującą placówkę kulturalną uchodziło muzeum w Sandomierzu z trzema działami: archeologicznym, numizmatycznym i etnograficznym, gdzie w 1963 r. zorganizowano 12 wystaw czasowych i 23 odczyty²¹.

Z uwagi na fakt, że jednodniówka „Słowo Sandomierza” z sierpnia 1964 r. była drukiem okolicznościowym, wydanym z okazji 20. rocznicy wyzwolenia przez Armię Czerwoną miasta i okolic, pisano o trudnych początkach organizacji powojennego szkolnictwa. Zwracano przy tym uwagę czytelnikom na postawę ówczesnych nauczycieli:

¹⁷ Pierwszy numer „Słowa Ludu” ukazał się 27 września 1949 r.

¹⁸ M.M. Siuda, *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989. Studium historycznopracoznawcze*, Kielce 2012, s. 132–133.

¹⁹ M. Adamczyk, J. Dzieniakowska, *Prasa Kielecczyny w latach 1811–1989. Bibliografia*, t. 2, 1945–1989, Kielce 1996, s. 107.

²⁰ P. Demczenko, *Piękny i kosztowny zakład*, „Słowo Sandomierza” 1964, sierpień, s. 1.

²¹ F. Krupa, *Kształtujemy i wychowujemy w duchu socjalistycznym*, tamże, s. 2.

Nauczycielstwo po wyzwoleniu na terenach zniszczonych znalazło się w nader przykrych warunkach mieszkaniowych i materialnych. Mimo to nie stwierdzono ucieczki nauczycieli do innych intratniejszych zawodów. Nauczyciel często borykał się z trudnościami, ale tkwił w szkole i środowisku, organizował je, zachęcał do wysiłków na rzecz szkoły, dając przykład pięknej postawy obywatelskiej²².

Rekrutowano też do tego zawodu ludzi niewykwalifikowanych. Do pracy w szkolnictwie trafiały po wojnie osoby z wykształceniem średnim, niepełnym średnim, a nawet podstawowym, po ukończeniu trwającego sześć tygodni kursu pedagogicznego. W roku szkolnym 1947/1948 niewykwalifikowane siły nauczycielskie stanowiły w powiecie sandomierskim 47, 8 proc. ogółu pedagogów. Większość z tych osób okazała się bardzo przydatna dla zawodu i po ukończeniu kursów wakacyjnych awansowały one nawet na kierowników szkół wiejskich. Niektórzy zdobyli wykształcenie, podejmując studia wyższe²³. W uruchomienie sieci szkół na szczeblu podstawowym włączyły się również władze powiatowe oraz miejscowe społeczeństwo, które w czynie społecznym pracowało na rzecz oświaty, pomagając przy budowie bądź remontach budynków służących do celów oświatowych. Tym sposobem w latach 1945–1946 powstało w powiecie sandomierskim ponad 20 szkół (m.in. w Łukawie, Darominie czy Tułkowicach)²⁴.

Sandomierz był od dawna znanym ośrodkiem turystycznym, który w 1963 r. odwiedziło ok. 300 tys. osób. Józef Nowak zwracał uwagę na konieczność szybkiego oddania do użytku Domu Turysty, co miało rozwiązać kłopoty noclegowe (z żywieniowymi miasto zdołałoby się uporać)²⁵:

W ciągu kilku lat przygotowano odpowiednią ilość miejsc w zakładach żywienia zbiorowego. Poszczególne lokale otrzymały estetyczny wygląd. Ambicją kierowników placówek gastronomicznych jest odpowiednia obsługa turystów. Nawet restauracja „Inwalidzka” ograniczyła wyszynk alkoholu i wydaje porządne posiłki dla wycieczek. Złośliwi Sandomierzanie często narzekają, że sentyment dla obcych powstał kosztem stałych mieszkańców Sandomierza²⁶.

Dla redakcji jednodniówki z sierpnia 1964 r. dwudziestolecie wyzwolenia stało się także ważne z uwagi na powzięte przedsięwzięcia mające wpłynąć na wszechstronny rozwój Sandomierszczyzny. Zamierzano w czynie społecznym wybudować nowe drogi o twardej nawierzchni, zalesić nieużytki, wyremontować szkoły, świetlice wiejskie, budynki mieszkalne, uporządkować skwery i parki, a na wsiach do-

²² W. Pałacha, *Trudne lata*, tamże, s. 4.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże.

²⁵ J. Nowak, *Sandomierski ośrodek turystyczny*, tamże, s. 4.

²⁶ Tamże.

prowadzić kanalizację. Zwracano uwagę na poprawę pracy w lecznictwie otwartym i zamkniętym, a pomoc państwa miała objąć rolnictwo²⁷.

20. rocznica wyzwolenia przez Armię Czerwoną miasta i okolic stała się też okazją do przybliżenia czytelnikom osoby „oswobodziciela” płk. Wasyla Skopenki — bohatera Związku Radzieckiego, który 27 stycznia 1945 r., forsując umocnienia na Odrze został ranny. Przed śmiercią poprosił o to, by pochowano go w Sandomierzu. Na łamach jednodniówki przypomniano uroczystości pogrzebowe Skopenki i poinformowano, że od 1956 r. z inicjatywy lokalnej społeczności organizowano wyciąg kolarski szlakiem walk pułkownika²⁸.

Pozostałe jednodniówki Powiatowych i Miejskich Rad Narodowych, Frontu Jedności Narodu i Komitetu Powiatowego PZPR nie były aż tak różnorodnie tematycznie. Na ich łamach przedstawiano głównie programy wyborcze Powiatowego Komitetu Frontu Jedności Narodu²⁹ oraz prezentowano kandydatów w wyborach do Sejmu, jak również na radnych do Wojewódzkiej i Powiatowej Rady Narodowej³⁰.

Do jednodniówek polityczno-społecznych należy też zaliczyć „Sandomierz — Stolicy” z podtytułem: „Cały naród buduje swoją stolicę”. Ukazała się 14 czerwca 1953 r. z okazji Zjazdu Budowniczych Warszawy, który odbył się w Sandomierzu, wydana nakładem Okręgowego Zarządu Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy w Sandomierzu. Jej redaktorami byli: Wincenty Burek (1905–1988) — publicysta, pisarz i działacz oświatowy, Józef Pietraszewski (1885–1965) — sandomierski architekt powiatowy, działacz w dziedzinie krajoznawstwa³¹ i Michał Przybysz. Wydrukowana została w Kielcach w RSW „Prasa” w formacie 35 cm o objętości 4 stron³². Jak można przeczytać w nocie *Od Redakcji*:

Jednodniówka „Sandomierz — Stolicy” ma za zadanie uczczenie Zjazdu, — krótkie zapoznanie uczestników z przeszłością Sandomierza i ziemi sandomierskiej, z wielkimi przemianami społecznymi, jakie odbywają się nie tylko w „mieście zapomnianym”, ale i na wsi. Zapozna ich również z przebiegiem i osiągnięciami akcji odbudowy i budowy nowej, socjalistycznej stolicy Państwa Ludowego³³.

²⁷ A. Siatrak, *Nasz program*, „Słowo Sandomierza” 1964, sierpień, s. 2; S. Tenderowicz, *Nasze główne zadania gospodarcze*, tamże, s. 3.

²⁸ W. Bruszkiewicz, *Wspomnienia o płk. Skopence*, „Słowo Sandomierza” 1964, sierpień, s. 3.

²⁹ Zob. np.: *Z programu wyborczego Pow. Komitetu Frontu Narodowego w Sandomierzu*, „Słowo Sandomierskie” 28.11.1954 r., s. 1, 3; M. Wednarowicz, *By Koprzywnica była piękniejsza*, tamże, s. 4.

³⁰ Zob. np.: *Robotnicy z Dwikóz wybrali kandydatów na radnych do Wojewódzkiej i Powiatowej Rady Narodowej*, tamże, s. 2; *Maria Iskrowa kandydatka chłopów z Obrazowa do Wojewódzkiej Rady Narodowej*, tamże, s. 3; *Nasi kandydaci*, „Słowo Sandomierza” 1965, maj, s. 1–3.

³¹ A. Massalski, *Pietraszewski Józef*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 26, Wrocław [i in.] 1981, s. 169–170.

³² M. Adamczyk, J. Dzieniakowska, *Prasa Kielecczyzny...*, s. 133.

³³ *Od Redakcji*, „Sandomierz — Stolicy” 1953, s. 2.

Była to jednodniówka propagandowa. W artykule *Wczoraj i jutro Warszawy* przedstawiono osiągnięcia i plany związane z odbudową zniszczonej podczas powstania warszawskiego stolicy Polski. Partia i rząd postanowiły, by Warszawa „stała się socjalistycznym ośrodkiem przemysłowym i miastem robotniczym”. Zaczęto budować zakłady pracy, osiedla mieszkaniowe dla robotników, węzły komunikacyjne, a w darze od ZSRR — Pałac Kultury i Nauki³⁴. Nie zapomniano o inwestycjach regionalnych i przyznaniu przez Naczelną Radę Odbudowy Warszawy, w 1953 r., funduszy na budowę szkół w województwie kieleckim, Teatru im. Żeromskiego w Radomiu, parku Kultury w Kielcach, świetlic i innych obiektów³⁵. Uczestnikom Zjazdu Budowniczych Warszawy poprzez rozdawaną jednodniówkę starano się również przybliżyć dzieje Sandomierza w artykule Józefa Pietraszewskiego³⁶. Z kolei Michał Przybysz zwrócił uwagę czytelników na ówczesną podsandomierską wieś, pisząc m.in. o powstałej w 1950 r. spółdzielni rolniczej w Kurowie³⁷.

Jednodniówki związków i grup zawodowych

W tej grupie mamy cykl sześciu jednodniówek opatrzonych wspólnym tytułem „Cyruлик” z podtytułem: „Okazjonalna jednodniówka — nadzwyczajna” w przypadku numeru 1. Z kolei nr 2 opatrzony był podtytułem: „Okazjonalna jednodniówka — wydanie świąteczne”, a numery od 3 do 6: „Okazjonalna jednodniówka — zwyczajna”. Ich wspólne motto brzmiało: „Już mu i sędomirski doktor nie pomoże”. Jest to lokalne przysłowie nawiązujące do działalności znanego sandomierskiego medyka żyjącego w XVI w. — Stanisława Bartolona (?–1602), który leczył m.in. Krzysztofa Radziwiłła „Sierotkę” czy Lwa Sapiechę. Bartolon handlował też zbożem, co „przysporzyło mu niemało korzyści materialnych” i świadczyło o jego „zmyśle praktycznym i zapobiegliwości”³⁸. Wydawcą jednodniówek była Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Zakładu Opieki Zdrowotnej w Sandomierzu. Jak zaznaczyła redakcja, „Cyruлик” był „okazjonalnym nieperiodykiem ukazującym się w zależności od napływu tekstów”³⁹, powielanym na

³⁴ *Wczoraj i jutro Warszawy*, tamże, s. 1.

³⁵ Tamże.

³⁶ J. Pietraszewski, *Przeszłość Sandomierza*, „Sandomierz — Stolicy” 1953, s. 3.

³⁷ M. Przybysz, *Wieś sandomierska zmienia strukturę rolną*, tamże, s. 4.

³⁸ *Rozważania nad życiorysem*, „Cyruлик” 1989, nr 1, s. [4]; F. Kiryk, *Zdrowotność, higiena i służba zdrowia w dawnym Sandomierzu. Kartki o opiece społecznej*, [w:] *Sandomierz. Miasto fascynującej przeszłości. W 730. rocznicę lokacji miejskiej*, pod red. F. Kiryka i R. Chyły, Kraków 2019, s. 210.

³⁹ Redakcja, *Wyjaśnienie*, „Cyruлик” 1989, nr 1, s. [4].

hektografie. Numer 1 wydany został w listopadzie 1989 r., a ostatni 6 w kwietniu 1990 r. Objętość numeru wahała się od 4 do 10 stron, a format wynosił 22 cm. Do numeru 3 z 1990 r. jednodniówka była bezpłatna, ale już przy okazji wydania kolejnego redakcja poinformowała czytelników, że:

Ze względu na konieczność liczenia się ze znacznymi kosztami wydawania [...] jednodniówki [...] poczynając od numeru bieżącego [4] ustalamy cenę jednego egzemplarza, która w przyszłości — najprawdopodobniej — będzie się zmieniała. Jednocześnie informujemy, że nadal jeszcze utrzymamy rozpowszechnianie na terenie szpitala pewnej, niewielkiej ilości egzemplarzy w formie bezpłatnej. Przyjmujemy, że egzemplarze te spełniają niejako rolę pilotującą, informacyjną⁴⁰.

W składzie komitetu redakcyjnego „Cyrułika” znaleźli się: Janusz Baran — grafik i fotograf, Zofia Bażant — nauczycielka, Helena Drożdżał — lekarz stomatolog, Urszula Kochanowska — historyk sztuki, Artur Krop — lekarz, Wanda Kwiecińska — lekarz stomatolog, Kazimierz Machowski — lekarz, Krzysztof Mączyński — lekarz, Maria Mirowska — lekarka, Andrzej Stępień — lekarz, Ryszard Szymański — lekarz i Zbigniew Warpechowski — malarz i poeta. „Cyrułika” tworzyli więc nie tylko lekarze, redakcja zapraszała do współpracy i nadsyłania tekstów do druku wszystkich: „Jest pismem otwartym, dlatego prosimy wszystkich, którzy chcą pisać o służbie zdrowia, jak również teksty polityczne, polemiczne, poezje, utwory satyryczne, o dostarczanie nam materiałów”⁴¹. Pojawił się nawet pomysł, aby „Cyrułik” został „pismem pracowników służby zdrowia «S» woj. tarnobrzeskiego”, pod które wówczas administracyjnie podlegał Sandomierz⁴². Numery od 2 do 6 zawierały niesamoistne wydawniczo, humorystyczne dodatki drukowane pod wspólnym tytułem: „Szarlatan. Dodatek mało poważny”, o objętości dwóch stron tekstu uzupełnionego rysunkami.

Już w jednodniówce z listopada 1989 r. pojawiła się informacja o darach, które napłynęły z zagranicy i zasiłyły sandomierską służbę zdrowia w tym szczególnie trudnym okresie przemian społeczno-politycznych oraz gospodarczych. Pisano o współpracy z partnerskim niemieckim miastem Emmendingen, skąd otrzymano elektrokardiograf, przenośny inkubator oraz lekarstwa. Przejeżdżająca zaś przez Sandomierz grupa francuskich turystów zaopatrzyła oddział chirurgiczny miejscowego szpitala w jednorazowe rękawiczki oraz lekarstwa. Najcenniejszy jednak dar o łącznej wartości 320 tys. dolarów napłynął z Detroit — tamtejsi lekarze przesłali do Sandomierza m.in. książki medyczne⁴³.

⁴⁰ Redakcja, *Utrzymanie CYRULIKA*, „Cyrułik” [1990], nr 4, s. [4].

⁴¹ Tamże.

⁴² Redakcja, [*Pisemko nasze...*], tamże.

⁴³ *Dary lecą z nieba...*, „Cyrułik” 1989, nr 1, s. [4].

Ordynator oddziału urazowego sandomierskiego szpitala Kazimierz Machowski w numerze 2 „Cyrulika” z grudnia 1989 r. zdał relację ze zjazdu lekarzy, w którym uczestniczył. Wybrano wówczas Naczelnego Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej Stanisława Leszczyńskiego, kierownika Zakładu Radiologii Szpitala Chorób Zakaźnych w Warszawie, który zapowiedział, że postara się podnieść poziom etyczny lekarzy. Dyskutowano także nad zreformowaniem służby zdrowia oraz wypowiedziano się na temat warunków pracy i bytu polskich lekarzy⁴⁴. Jadwiga Skubida, Andrzej Stępień i Dariusz Łabudzki zdali relację z posiedzenia Komisji Zdrowia Miejskiej Rady Narodowej w Sandomierzu⁴⁵. Na łamach jednodniówek „Cyrulik” odniesiono się również do trudnego położenia lekarzy stażystów⁴⁶. Ponadto podawano informacje o ogłoszonych konkursach na stanowiska ordynatorów szpitala w Sandomierzu i wspomniano zmarłych lekarzy, np. Krystynę Beraś — organizatorkę Spółdzielni Lekarsko-Dentystycznej, członka NSZZ „Solidarność”⁴⁷. Zofia Bażant przedstawiła czytelnikom zasługi Zygmunta Schinzela (1887–1974), który w sierpniu 1921 r. przybył z Warszawy „na inspekcję sandomierskiego szpitala zakaźnego” i związał się z tym miastem na stałe, pełniąc m.in. funkcję lekarza powiatowego⁴⁸.

Zapoznawano także czytelników z historią medycyny, odnosząc się chociażby do eksponatów z Muzeum Diecezjalnego w Sandomierzu, gdzie przechowuje się tzw. karawaki, czyli małe srebrne krzyżyki z umieszczanymi wewnątrz relikwiami. Ich nazwa wywodzi się od nazwy miasta w południowo-wschodniej Hiszpanii Caravaca de la Cruz, gdzie stały się „skutecznym remedium na «czarną śmierć» — jak określano dawniej epidemię cholery”. Szczególną popularnością cieszyły się w 1545 r., kiedy rzekomo powstrzymały szerzącą się zarazę, która nawiedziła Włochy. Do Polski trafiły w II połowie XVI w. wraz z powracającymi z Rzymu pielgrzymami⁴⁹. Na łamach „Cyrulika” wydrukowano ponadto dwuczęściowy artykuł *Z historii Izb Lekarskich w zaborze rosyjskim* po przeprowadzeniu przez władze carskie, 19 czerwca 1870 r., reformy organizacji służby zdrowia⁵⁰.

Twórcy pisemka zwracali nieraz uwagę na wydarzenia ze świata, dzieląc się spostrzeżeniami z czytelnikami. W tym czasie doszło do upadku komunizmu w Rumunii, gdzie w wyniku rewolucji obalono i stracono sekretarza generalnego Rumuńskiej Partii Socjalistycznej Nicolae Ceaușescu. Wydarzenia te

⁴⁴ K. Machowski, [Poglądy...], „Cyrulik” 1989, nr 2, s. [4].

⁴⁵ J. Skubida, D. Łabudzki, A. Stępień, *Sesja Komisji Zdrowia MRN*, „Cyrulik” 1989, nr 1, s. [3].

⁴⁶ Wasz stażysta, *Ni to lekarz ni wydra — po prostu stażysta*, „Cyrulik” [1990], nr 5, s. [7].

⁴⁷ H. Drożdżał, M. Mirowska, *Wspomnienie o lek. stom. Krystynie Beraś*, tamże, s. [6].

⁴⁸ Z. Bażant, *Zygmunt Schinzel Sandomierzanin z wyboru*, „Cyrulik” [1990], nr 6, s. [1–2].

⁴⁹ *Karawaki*, „Cyrulik” 1989, nr 2, s. [1].

⁵⁰ *Z historii Izb Lekarskich. (Zabór rosyjski) — część pierwsza*, „Cyrulik” [1990], nr 3, s. [7]; *Z historii Izb Lekarskich. (Zabór rosyjski) — część druga*, „Cyrulik” [1990], nr 5, s. [3].

znalazły odzwierciedlenie w numerach „Cyrulik” z grudnia 1989 r. i ze stycznia 1990 r.⁵¹

Sandomierski poeta i malarz Zbigniew Warpechowski w artykule *Sztuka jako obowiązek* odniósł się do współczesnych mu artystów i ludzi kultury, którzy: „upowszechniają opinie o swoim nadzwyczajnym posłannictwie, pasożytując na sztuce i historii. [...]. Dopiero w czasie, kiedy już wszystko można mówić, pisać i malować [ich] «dzieła» [...] bledną, okazuje się, że artystycznie są mierne [...]”⁵².

W jednodniówkach tych ogłaszano także utwory poetyckie twórców polskich i lokalnych. Przykładowo, w numerze z listopada 1989 r. pojawił się wiersz anonimowego autora *Niebrutalny, acz dosadny protest* skierowany przeciwko złu, krzywdzie i szerzącej się nienawiści oraz niesprawiedliwości społecznej⁵³. Wydrukowano także słowa napisanej 7 maja 1983 r. przez Jacka Kaczmareckiego piosenki *Nasza klasa* traktującej o szkolnych kolegach twórcy, którzy po ogłoszeniu stanu wojennego z przyczyn politycznych wyjechali z Polski, pozostali w kraju, a nawet w wyniku represji stracili życie⁵⁴.

Wśród sandomierskich jednodniówek grup zawodowych należy wskazać na druk związany ze środowiskiem nauczycielskim. Chodzi o „Jednodniówkę Oddziału Sandomierskiego Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych”. Nad winiętą (logotypem) znalazło się hasło: „Dla dobra Ludu i Ojczyzny”. Jednodniówka ukazała się 29 marca 1919 r. nakładem miejscowego Sklepu Udziałowego Potrzeb Szkolnych „Ognisko” w formacie 21 cm o objętości 34 stron. Część artykułów była podpisana imieniem i nazwiskiem, wśród nich byli np. Irena Targowska — ziemianka z pobliskich Winiar oraz nauczyciele szkół ludowych: Jan Blinkiewicz, Antoni Łazarczyk i Stanisław Sokół. Autorzy pisali o potrzebach nauczycieli szkół początkowych (ludowych), a także odnosili się do ich wykształcenia m.in. w artykule *O kształceniu nauczycieli ludowych*⁵⁵. Informowano także o funkcjonowaniu szkół początkowych i obowiązujących programach nauczania, np. *Wychowanie w szkole*⁵⁶ czy *Program nauki w szkole ludowej na tle „Polski współczesnej”*⁵⁷. Wspomniano ponadto zmarłych nauczycieli sandomierskich szkół początkowych.

Na łamach „Jednodniówki Oddziału Sandomierskiego Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych” pojawiły się niekiedy reklamy związane tematycznie z treścią efemerydy, np. Polskiej Składnicy Pomocy Szkolnych, Stowarzyszenia Spółdzielczego „Nasz Sklep”, Księgarni Edwarda Suchańskiego w Rado-

⁵¹ X., *Odejdźcie wodza*, „Cyrulik” 1989, nr 2, s. [3–4]; *Rumunio!!! W Polsce my tak czujemy*, „Cyrulik” [1990], nr 3, s. [3].

⁵² Z. Warpechowski, *Sztuka jako obowiązek*, „Cyrulik” [1990], nr 4, s. [7].

⁵³ przeciwny, *Niebrutalny acz dosadny protest*, „Cyrulik” 1989, nr 1, s. [2].

⁵⁴ J. Kaczmarecki, *Nasza klasa*, „Cyrulik” 1989, nr 2, s. [2].

⁵⁵ J. Blinkiewicz, *O kształceniu nauczycieli ludowych*, „Jednodniówka Oddziału Sandomierskiego Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych” 1919, s. 4–9.

⁵⁶ S. Sokół, *Wychowanie w szkole*, tamże, s. 10–17.

⁵⁷ A. Łazarczyk, *Program nauki w szkole ludowej na tle „Polski współczesnej”*, tamże, s. 17–27.

miu, Wydawnictwa Gebethnera i Wolffa oraz książek pedagogicznych i podręczników szkolnych z księgarni Michała Arcta.

Datowana na czerwiec 1939 r. „Jednodniówka Naucz[ycielstwa] Rejonu Konferencyjnego Lipnickiego w Lipniku” została wytłoczona w Sandomierzu w Drukarni „Nowoczesna” Czesława Cyrklera, ale jako miejsce wydania podano Sandomierz i Lipnik. Jednodniówka formatu 33 cm zawierała 20 stron i fotografię przedstawiającą nauczycieli biorących udział w konferencji. Nauczycielski rejon konferencyjny lipnicki utworzono we wrześniu 1937 r. z części rejonów konferencyjnych sandomierskiego i klimontowskiego obejmujących teren ówczesnych gmin: Lipnik, Obrazów i Wilczyce. Znajdowało się tutaj 15 szkół. Rejon należał do Inspektoratu Szkolnego Obwodowego w Ostrowcu Świętokrzyskim. W roku szkolnym 1938/1939 inspektorem obwodowym był Zdzisław Ligas⁵⁸.

Komitet redakcyjny jednodniówki stanowili: Józef Zabrzęski — inspektor szkolny, Teodor Snopek — przewodniczący rejonu konferencyjnego i kierownik szkoły powszechnej w Lipniku, Michał Wojna — kierownik szkoły powszechnej w Obrazowie, Mieczysław Wyrobek — kierownik szkoły w Osicach i Stanisława Chojnacka — nauczycielka w Kleczanowie. Jak wynika ze *Słowa wstępnego*:

„Jednodniówkę” rejonową przeznaczamy przede wszystkim dla Nauczycielstwa rejonu konferencyjnego lipnickiego oraz najbliższej okolicy. W myśl zasady „poznaj swoją okolicę” postanowiliśmy w niniejszym wydawnictwie dać krótkie wiadomości historyczne o miejscowościach szkolnych rejonu, zapoznać Czytelników ze stosunkami gospodarczymi i kulturalnymi okolicy oraz podsumować wysiłek i dorobek Nauczycielstwa na polu pracy oświatowej i kulturalnej na terenie rejonu konferencyjnego⁵⁹.

Tekst ten w pełni oddaje intencję wydawców pisemka. Nawiązywało ono charakterem do idei i tradycji Powszechnego Uniwersytetu Regionalnego im. Stanisława Konarskiego w Sandomierzu. Działania te podjęto w duchu regionalizmu zaszczonego na grunt polski przez Aleksandra Patkowskiego⁶⁰. Teksty zamieszczone w jednodniówce dotyczą przede wszystkim kwestii związanych z problemami pracy pedagogicznej. Są to artykuły: Józefa Zabrzęskiego *Praca nauczyciela dawniej a dzisiaj*⁶¹, Teodora Snopka *Blaski i cienie w pracy nauczycielskiej*⁶², Jana Bienia *Słów kilka o wychowaniu fizycznym na terenie rejonu*⁶³, Kazimierza Dropa *Rola i znacze-*

⁵⁸ *Słów kilka o rejonie konferencyjnym lipnickim*, „Jednodniówka Naucz[ycielstwa] Rejonu Konferencyjnego Lipnickiego w Lipniku” 1939, s. 19–20.

⁵⁹ Redakcja, *Słowo wstępne*, tamże, s. 1.

⁶⁰ Szerzej: A. Lubczyńska, *Regionalizm kielecki w latach 1918–1939*, Kielce 2008.

⁶¹ J. Zabrzęski, *Praca nauczyciela dawniej a dzisiaj*, „Jednodniówka Naucz[ycielstwa] Rejonu Konferencyjnego Lipnickiego w Lipniku” 1939, s. 2–4.

⁶² T. Snopek, *Blaski i cienie w pracy nauczycielskiej*, tamże, s. 4–5.

⁶³ J. Bień, *Słów kilka o wychowaniu fizycznym na terenie rejonu*, tamże s. 16–17.

nie „Święta Pieśni”⁶⁴, które było obchodzone 29 maja 1938 r. i 5 czerwca 1939 r., oraz wspomniany wyżej artykuł *Słów kilka o rejonie konferencyjnym lipnickim*.

Dwa kolejne teksty zasługują na podkreślenie, ponieważ oddają patriotyczną atmosferę tuż przed wybuchem wojny. Jest to artykuł sygnowany inicjałami B. Ch. *Ofiarność dziatwy szkolnej na cele dobrojenia*⁶⁵. Wynika z niego, że wszystkie szkoły rejonu zebrały 636 zł na ten cel. Drugi to wiersz uczennicy VI klasy szkoły powszechnej we Włostowie Cecylii Książek *Jesteśmy silni, zwarci, gotowi!*⁶⁶. Cykl krótkich wzmianek noszący wspólny tytuł *Z naszego rejonu* dotyczył z kolei pracy regionalistycznej nauczycieli i uczniów. Omówiono historię miejscowości, zwłaszcza tych posiadających szkoły. Przedstawiono początki poszczególnych placówek oświatowych, przybliżono ciekawostki związane z okolicą (np. legendę o kurhanie w Leszczkowie)⁶⁷.

Jednodniówki młodzieżowe

Najwięcej jednodniówek sandomierskich zakwalifikować należy do pism młodzieżowych. W tej grupie znalazło się ich dwanaście, w tym pięć szkolnych oraz siedem stowarzyszeniowych. Jako pierwszą omówić wypada wydaną w maju 1973 r. jednodniówkę Koła Polonistów II Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Sandomierzu pt. „Śladami Komisji Edukacji Narodowej”. Był to druk okolicznościowy, powstał z okazji 200. rocznicy powołania KEN. Jednodniówkę redagowały uczennice z Koła Polonistów (Ewa Piotrowska, Irena Szwarz, Barbara Skobel i Marta Kapała) oraz nauczyciele Mieczysław Wolski i Bolesław Frydryk. Nad całością prac czuwała nauczycielka języka polskiego Zofia Bażant. Winiętę tytułową zaprojektował uczeń Jerzy Cebula. Jednodniówka o objętości 30 stron wydrukowana została w Prasowych Zakładach Graficznych w Kielcach w formacie 25 cm.

Na jej łamach znalazły się artykuły dotyczące historii Sandomierza, a zwłaszcza oświaty i szkolnictwa. W kilku tekstach odniesiono się do działalności Szkoły Wydziałowej Sandomierskiej (1790–1833)⁶⁸ oraz związanych z nią wydarzeń, miejsc⁶⁹ i osób (np. rektora Michała Kubeszewskiego 1761–1831)⁷⁰. Opisano dzieje

⁶⁴ K. Drop, *Rola i znaczenie „Święta Pieśni”*, tamże, s. 17.

⁶⁵ B. Ch., *Ofiarność dziatwy szkolnej na cele dobrojenia*, tamże, s. 17–18.

⁶⁶ C. Książek, *Jesteśmy silni, zwarci, gotowi!*, tamże s. 18.

⁶⁷ *Z naszego rejonu*, tamże, s. 5–16.

⁶⁸ M. Kapała, *Losy Sandomierskiej Szkoły Wydziałowej w 1809 r.*, „Śladami Komisji Edukacji Narodowej” [1973], s. 10–11.

⁶⁹ D. Wencel, *Jeszcze jeden pomnik przeszłości (Historia domu rektora M. Kubeszewskiego)*, tamże, s. 15–16.

⁷⁰ I. Szwarz, B. Skobel, *Literacka przygoda rektora Kubeszewskiego*, tamże, s. 5–8.

szkół żeńskich istniejących w mieście w latach 1865–1927⁷¹. Przybliżono czytelnikom informacje na temat funkcjonowania szkoły elementarnej w początkach XX w. na podsandomierskiej wsi w świetle opowiadania *W cieniu śmig* autorstwa Wincentego Burka⁷². Pisano również na temat szkół powszechnych powstałych po odzyskaniu niepodległości⁷³. Z uwagi na fakt, że większość zamieszczonych w jednodniówce artykułów miała charakter historyczno-archiwalny, Irena Szwarc poinformowała o tym, jak wyglądały kwerendy⁷⁴, a redaktor naczelna Zofia Bażant podziękowała kierownicze sandomierskiego archiwum Zdzisławie Świder za okazaną uczniom pomoc⁷⁵. Poszczególne artykuły kończą się przypisami, co świadczy o poszanowaniu praw autorskich i nadaniu jednodniówce charakteru naukowego. Jej treść uzupełniają fotografie ludzi i miejsc oraz oryginalnych dokumentów pochodzących m.in. ze zbiorów sandomierskiego archiwum.

Opublikowana w 1973 r. jednodniówka spotkała się z przychylnym przyjęciem odbiorców. Pracę komitetu redakcyjnego doceniły również kieleckie i pedagogiczne periodyki („Przemiany”, „Słowo Ludu”, „Głos Nauczycielski”) oraz Polskie Radio. Dało to bodziec do dalszej pracy zwięźczonej w 1974 r. kolejnym jej numerem. Redaktor naczelna Zofia Bażant w słowie wstępnym napisała:

Młodzież, zachęcona do kontynuowania pracy, sięga więc w dalszym ciągu po dokumenty, listy i inne rękopisy, po wspomnienia i opracowania krytyczne, żeby pokazać dzień wczorajszy Ziemi Sandomierskiej — inicjatywy społeczno-kulturalne, wysiłki i efekty działania ludzi z nią związanych. [...]. Zanim zjawia się poważne prace na temat ludzi, którzy kształtowali życie kulturalne Ziemi Sandomierskiej w nieodległej przeszłości, przedstawiamy plon przez nas zebrany⁷⁶.

Na zawartość treściową jednodniówki złożyło się osiem artykułów autorstwa uczniów oraz nauczycieli języka polskiego z II Liceum Ogólnokształcącego utrzymanych na dobrym poziomie merytorycznym. Opisano założenie i działalność Powszechnego Uniwersytetu Regionalnego im. Stanisława Konarskiego w Sandomierzu, który powstał w 150. rocznicę śmierci patrona (1923), i zasługi jego inicjatora związanego z Sandomierszczyzną Aleksandra Patkowskiego (1890–1942), pedagoga, działacza społeczno-oświatowego i podróżnika, uważanego za twórcę

⁷¹ D. Czaja, *Z dziejów szkół żeńskich w Sandomierzu 1865–1927 r.*, tamże, s. 17–19.

⁷² A. Gawrońska, *Szkolnictwo na wsi podsandomierskiej w początkach XX wieku*, tamże, s. 20–22.

⁷³ B. Skobel, *Akcja organizowania szkolnictwa powszechnego po I wojnie światowej*, tamże, s. 23–25.

⁷⁴ I. Szwarc, *Jak pracujemy w archiwum*, tamże, s. 26–28.

⁷⁵ Z. Bażant, *Do czytelników*, tamże, s. 1.

⁷⁶ Taż, *Do czytelników*, „Śladami Komisji Edukacji Narodowej” [1974], s. 1.

regionalizmu polskiego⁷⁷. Na łamach tej jednodniówki znalazł się jeszcze jeden tekst poświęcony Patkowskiemu, w którym autor zajął się jego pracą nauczycielską⁷⁸.

Autorki innego artykułu ukazały sandomierskie wątki w utworze dramatycznym z 1924 r. Stefana Żeromskiego *Uciekła mi przepióreczka*⁷⁹. W jednodniówce mamy też tekst poświęcony Romanowi Kosele (1894–1942), nauczycielowi i bibliotekarzowi, autorowi wielu prac dotyczących Sandomierza, redaktorowi czasopisma „C.O.P.”, działaczowi społeczno-kulturalnemu, regionaliście oraz krajoznawcy. Autorki dotarły m.in. do pozostającego w maszynopisie życiorysu Kosela oraz jego korespondencji, skąd zaczerpnęły kilka cytatów⁸⁰. Uzupełniono również artykuł zamieszczony w pierwszej jednodniówce z 1973 r. dotyczący sandomierskich szkół żeńskich z lat 1865–1927 o dodatkowe informacje o jednej z dyrektorek średniej szkoły żeńskiej Reginie Targowskiej-Bujakowej i funkcjonowaniu placówki w latach 1915–1919⁸¹. Irena Szwarc dotarła z kolei do pochodzącego ze zbiorów prywatnych rękopisu z lat 1815–1819, rektora Szkoły Wydziałowej Sandomierskiej wspomnianego już Michała Kubieszewskiego, w którym odnotował odbywające się konferencje nauczycielskie i zapadające podczas nich uchwały⁸².

W jednodniówce „Śladami Komisji Edukacji Narodowej” z 1974 r. znalazły się również informacje dotyczące bieżących wydarzeń szkolnych. W związku ze zbliżającą się 25. rocznicą powstania szkoły postanowiono zapraszać wybitnych wychowanków, aby podzielili się wspomnieniami z czasów szkolnych i opowiedzieli uczniom o swoim życiu i pracy. Młodzież miała zatem okazję spotkać się z fizykiem jądrowym Bogusławem Kamysem z Uniwersytetu Jagiellońskiego⁸³. Jednodniówka ta wydrukowana została w Prasowych Zakładach Graficznych RSW „Prasa” w Kielcach w formacie 28 cm o objętości 38 stron, a jej nakład wynosił 1000 egzemplarzy. W stosunku do poprzedniej, opublikowanej w 1973 r., nie zmieniła się redaktor naczelna Zofia Bażant i autor winiety Jerzy Cebula, który dołączył też do zespołu redakcyjnego, obok szkolnych kolegów: Anny Rembelskiej, Elżbiety Pawlik i Waldemara Majki oraz nauczycieli Eugeniusza Czai i Bolesława Frydryka⁸⁴.

⁷⁷ A. Piotrowska, U. Antończyk, *Powszechny Uniwersytet Regionalny im. Stanisława Konarskiego w Sandomierzu*, tamże, s. 3–6.

⁷⁸ W. Majka, *Aleksander Patkowski — wychowawca*, tamże, s. 11–15.

⁷⁹ E. Pawlik, E. Szymańska, *Sandomierskie piórka „Przepióreczki” Stefana Żeromskiego*, tamże, s. 7–10.

⁸⁰ L. Ciula, A. Rembelska, *Roman Kosela — jego losy, twórczość literacka i działalność społeczno-kulturalna*, tamże, s. 16–24.

⁸¹ M. Czaja, U. Kubasiewicz, *Średnia szkoła żeńska w Sandomierzu i jej dyrektorka — P. Regina Targowska-Bujakowa*, tamże, s. 25–28.

⁸² I. Szwarc, *Odnaleziony rękopis rektora Sandomierskiej Szkoły Wydziałowej — M. Kubieszewskiego*, tamże, s. 29–33.

⁸³ M. Banajska, G. Smardz, *Spotkanie z drem Bogusławem Kamysem*, tamże, s. 34–35.

⁸⁴ M. Adamczyk, J. Dzieniakowska, *Prasa Kielecczyzny...*, s. 130.

Kolejna sandomierska jednodniówka szkolna ukazała się 25 marca 1999 r. pt. „Jednodniówka Zespołu Szkół Budownictwa im. prof. Z. Strzeleckiego w Sandomierzu”. Był to druk okolicznościowy wydany z okazji dni otwartej szkoły i święta jej patrona Zbigniewa Strzeleckiego (1922–1988), od 1979 r. profesora w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. W kręgu jego zainteresowań naukowych mieściło się zabezpieczanie kopalnianych szybów i wyrobisk. Od 1954 r. „pracował nad ratowaniem starych dzielnic zabytkowych miast”, m.in. sandomierskiej starówki⁸⁵. Jednodniówkę przygotowali uczniowie pod kierunkiem nauczycieli Agnieszki Tarkowskiej i Piotra Sławińskiego. Ukazała się w nakładzie 500 egzemplarzy, w formacie 30 cm o objętości 8 stron; była bezpłatnie rozdawana. Informowała o osiągnięciach szkoły, m.in. współpracy z partnerską placówką w Emmendingen⁸⁶ oraz z Akademią Górniczo-Hutniczą⁸⁷ czy o członkostwie szkoły w Izbie Przemysłowo-Handlowej Budownictwa⁸⁸. Przedstawiała sylwetki najlepszych szkolnych sportowców, w tym późniejszego szczypiornisty Karola Bieleckiego, wówczas ucznia II klasy Technikum Budowlanego⁸⁹ oraz ich osiągnięcia⁹⁰. Informowano też o udziale uczniów w turniejach i olimpiadach przedmiotowych⁹¹ oraz funkcjonujących w szkole kołach zainteresowań, np. Kręgu Młodych Miłośników Starego Sandomierza, którego opiekunką była nauczycielka historii Grażyna Chmiel⁹². Adresatami jednodniówki byli nie tylko uczniowie i nauczyciele, ale także ósmoklasiści zainteresowani nauką w tej największej w regionie szkole, gdzie wówczas w 39 oddziałach uczyło się ponad 1200 uczniów⁹³. To z myślą o nich podano wykaz dokumentów niezbędnych przy rekrutacji⁹⁴ oraz zaprezentowano kierunki kształcenia w roku szkolnym 1999/2000⁹⁵.

Pierwszy (specjalny) numer okolicznościowej jednodniówki szkolnej „Collegiatus” ukazał się 1 września 2001 r., a kolejny 5 października 2002 r. jako druk powstały z inicjatywy uczniów klasy II A I Liceum Ogólnokształcącego Collegium Gostomianum w Sandomierzu, a kontynuowany przez nich w klasie III. W składzie komitetu redakcyjnego przeważali uczniowie: Katarzyna Chałupczak, Joanna Dą-

⁸⁵ Patron szkoły profesor Zbigniew Strzelecki, „Jednodniówka Zespołu Szkół Budownictwa im. prof. Z. Strzeleckiego w Sandomierzu” 1999, s. 6.

⁸⁶ D. Olszewska, *Współpraca Zespołu Szkół Budownictwa z Gewerblichen Schulen w Emmendingen*, tamże, s. 2.

⁸⁷ A. Krzesimowska, *Współpraca z AGH*, tamże, s. 1, s. 3–4.

⁸⁸ M. Gołtuński, *Nasza szkoła jest członkiem Izby Przemysłowo-Handlowej Budownictwa*, tamże, s. 4.

⁸⁹ A. Mirek, *Sylwetki najlepszych sportowców ZSB*, tamże, s. 4–5.

⁹⁰ *Sportowe osiągnięcia uczniów ZSB 1998*, tamże, s. 5.

⁹¹ *Udział uczniów ZSB w turniejach, olimpiadach i konkursach*, tamże, s. 7.

⁹² G. Chmiel, *Krąg Młodych Miłośników Starego Sandomierza*, tamże, s. 1, s. 6.

⁹³ *Co ósmoklasista powinien wiedzieć o Budowlance?*, tamże, s. 1.

⁹⁴ *Dokumenty wymagane przy przyjęciu do szkoły*, tamże, s. 7.

⁹⁵ *Kierunki kształcenia w roku szkolnym 1999/2000 w Zespole Szkół Budownictwa im. prof. Z. Strzeleckiego w Sandomierzu*, tamże, s. 8.

browska, Aleksandra Ziolo, Aleksandra Barańska, Małgorzata Cielecka, Anna Stelmaszczuk, Anna Kania, Aleksandra Chłodnicka, a nad całością prac czuwał nauczyciel matematyki Janusz Wieczorek. Numer 1 pisemka wydrukowany został na papierze offsetowym, a nr 2 na dobrym gatunkowo papierze kredowym. Ich format wynosił 42 cm, a objętość 8 stron. Numer z 2001 r. przygotowany został z okazji powrotu szkoły do własnego budynku Collegium Gostomianum, o czym redakcja poinformowała czytelników w krótkiej wzmiance:

Po 16 latach nieobecności młodzież i nauczyciele I Liceum Ogólnokształcącego w Sandomierzu wracają do macierzystego budynku na Starym Mieście. Zabytkowe Collegium Gostomianum ponownie otwiera swe podwoje dzięki uporowi dziesiątków osób, których nie sposób wymienić w jednej okazjonalnej publikacji. Ponieważ jest to jednak wydarzenie historyczne, poświęcamy mu niniejszą jednodniówkę⁹⁶.

Zaprezentowano argumenty przemawiające za zmianą patrona szkoły (od 26 października 1985 r. stał się nim Aleksander Patkowski) na Collegium Gostomianum. Przedstawiono m.in. sylwetki znanych wychowanków szkoły⁹⁷ i historię ufundowanego przez starostę sandomierskiego Hieronima Gostomskiego (1570–1609) dla jezuitów budynku kolegium, w którym mieściła się również szkoła średnia⁹⁸. Numer z 2002 r. opracowano z okazji 400-lecia szkoły. Zaprezentowano w nim kalendarium Wzgórza Collegium Gostomianum, rodzinę Gostomskich, kościół pw. św. Piotra, katastrofy budowlane w Sandomierzu, pamiątkowe wpisy uczestników zjazdu absolwentów szkoły z 1990 r. oraz przygotowania do jubileuszu.

Siedem kolejnych jednodniówek młodzieżowych wydawanych w Sandomierzu należy zaliczyć do stowarzyszeniowych. Pierwszą była „Jednodniówka Harcerska I-ej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego” z 3 maja 1918 r. Wydrukował ją w Sandomierzu Marian Byrzyński — znany miejscowy drukarz. Jej format wynosił 28 cm, a objętość 13 stron. Niestety, autorom nie udało się do niej dotrzeć, ale odnotowana została w tomie 16 *Bibliografii polskiej 1901–1939*⁹⁹. Więcej wiadomo o kolejnej „Jednodniówce Harcerskiej I-ej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego”, która ukazała się 23 marca 1919 r. Tłoczono ją również w drukarni M. Byrzyńskiego w formacie 21 cm o objętości 13 stron. Artykuły nie były podpisane imieniem i nazwiskiem, ale jedynie kilka opatrzone inicjałami autorów. Na łamach jednodniówki znajduje się sześć artykułów oraz wiersz zatytułowany *Ideal harcerza*¹⁰⁰. Uwagę zwracają zwłaszcza teksty po-

⁹⁶ Redakcja, *Powrót do korzeni*, „Collegiatus” 2001, s. 1.

⁹⁷ *Znani wychowankowie naszego liceum*, tamże, s. 6.

⁹⁸ *Collegium Gostomianum — trochę historii*, tamże, s. 3.

⁹⁹ *Bibliografia polska 1901–1939*, t. 16, *Jednodniówki A–Ż*, red. E. Dombek, H. Machnik, Warszawa 2014, s. 375.

¹⁰⁰ *Ideal harcerza*, „Jednodniówka Harcerska” 1919, s. 6.

święcone I-ej Sandomierskiej Drużynie Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego, która powstała w 1913 r.¹⁰¹ Zrelacjonowano działania jej VIII zastępu¹⁰² oraz podano obszerny życiorys patrona drużyny Michała Sokolnickiego (1760–1816), generała, polityka, inżyniera i wynalazcy¹⁰³. Opublikowano też wspomnienia z kursu instruktorów harcerskich w Staszowie (12 lipca–17 sierpnia 1918)¹⁰⁴. Przypomniano ponadto czytelnikom bohaterskiego ucznia sandomierskiego gimnazjum Franciszka Wiącka (1898–1919), który zmarł 10 lutego w Przemyślu, wskutek odniesionych ran, broniąc wschodnich rubieży odradzającej się ojczyzny¹⁰⁵.

Opublikowana 9 czerwca 1918 r. „Jednodniówka Harcerzek Sandomierskich” liczyła 13 stron, a jej format wynosił 28 cm¹⁰⁶. Tłoczeniem zajął się drukarz Marian Byrzyński. Większość artykułów i wierszy opublikowanych na jej łamach było podpisanych imieniem i nazwiskiem, a przynajmniej inicjałami. Wśród autorek były miejscowe harcerki, m.in. Bogna Adamska, Nina Więckowska, Zofia Więckowska, Władysława Jabłońska czy Zofia Michałowska. Motto pisemka brzmiało: „Młodość jak wiosna jest czasem, w którym przygotować trzeba zapasy na długie szczęśliwe życie”. W artykule wstępnym B. Adamska odniosła się do historii harcerstwa wzorowanego na angielskim skautingu. Dalej nawiązała do tradycji harcerstwa w Sandomierzu, gdzie pierwsza żeńska drużyna powstała w 1917 r.¹⁰⁷ Głównym zadaniem harcerza było umiłowanie ojczyzny i służba jej, do czego sprowadzał się artykuł N. Więckowskiej¹⁰⁸. Nieznana z nazwiska autorka kolejnego tekstu zastanawiała się nad tym, jak być dobrą skautką. Jej zdaniem harcerze powinni służyć ojczyźnie i dla jej dobra ofiarnie pracować, co nie zawsze spotykało się z aprobatą i zrozumieniem środowiska¹⁰⁹. Ponadto zrelacjonowano wycieczkę w góry oraz przytoczono legendę o Matce Boskiej. Nie zabrakło również utworów poetyckich, nawiązujących do działalności drużyny¹¹⁰ i pracy harcerskiej¹¹¹. Najprawdopodobniej z okazji drugiej rocznicy powstania w Sandomierzu żeńskiej drużyny harcerskiej 8 czerwca 1919 r. wydano następną jednodniówkę opatrzoną takim samym tytułem, co poprzednia. Liczyła 28 stron, a jej format wynosił 23 cm. Jednodniówkę wydrukował również Marian Byrzyński. Dochód z jej sprzedaży przeznaczono na zakup bielizny dla żołnierzy¹¹².

¹⁰¹ *Z dziejów naszej drużyny*, tamże, s. 10–12.

¹⁰² *Z kroniki zastępu VIII-go*, tamże, s. 12–13.

¹⁰³ *Z., Życiorys Michała Sokolnickiego*, tamże, s. 3–6.

¹⁰⁴ *B., Wspomnienia z kursów*, tamże, s. 7–9.

¹⁰⁵ *W., Bohaterowi*, tamże, s. 2–3.

¹⁰⁶ *Bibliografia...*, s. 372.

¹⁰⁷ B. Adamska, [*Młodość naszą...*], „Jednodniówka Harcerzek Sandomierskich” 1918, s. [1].

¹⁰⁸ N. Więckowska, *Jak mamy kochać Ojczyznę i jak jej służyć*, tamże, s. 3–4.

¹⁰⁹ Jedna za wszystkie, *Czy jestem dobrą skautką?*, tamże, s. 4–5.

¹¹⁰ Z. M., *Do Drużyny*, tamże, s. 2.

¹¹¹ Zośka, *Na zwiady*, tamże, s. 12–13.

¹¹² *Bibliografia...*, s. 372.

Kolejną jest „Jednodniówka Harcerstwa Sandomierskiego” wydana staraniem Koła Przyjaciół Harcerstwa w Sandomierzu w czerwcu 1931 r. Miała na celu pozyskanie poparcia dla organizowanego „Tygodnia Harcerskiego” z okazji dwudziestolecia powstania ZHP¹¹³. Jej redaktorem naczelnym był ks. Marian Nowakowski (1903–1993), doktor teologii Uniwersytetu Warszawskiego, do 1939 r. m.in. profesor seminarium duchownego, prefekt Żeńskiego Seminarium Nauczycielskiego, szkół powszechnych i Żeńskiej Szkoły Zawodowej w Sandomierzu. Aktywnie działał w Związku Harcerstwa Polskiego, za co w 1939 r. po raz drugi otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi. Po wojnie był kapłanem przy Komendzie Chorągwi ZHP Okręgu Radomskiego¹¹⁴. Jednodniówkę wydrukowano w Diecezjalnym Zakładzie Graficzno-Drukarskim w Sandomierzu o objętości 20 stron i formacie 24 cm. Jej nakład wynosił 2000 egzemplarzy, a cena 50 groszy¹¹⁵. Na jej łamach opublikowano: *Przyrzeczenie i prawo harcerskie Związku Harcerstwa Polskiego* oraz omówiono kwestie związane z działalnością organizacyjną harcerstwa¹¹⁶, a zwłaszcza Koła Przyjaciół Harcerstwa w Sandomierzu — sprawozdania Zarządu za okres od 1 stycznia 1930 do 1 stycznia 1931 r.¹¹⁷ oraz zestawienie wpływów i wydatków za 1930 r.¹¹⁸ Interesujące z racji zawartych danych są sprawozdania Hufców Harcerskich Żeńskiego¹¹⁹ i Męskiego¹²⁰ w Sandomierzu. Zamieszczony w jednodniówce *Program „Tygodnia Harcerskiego”* zorganizowanego celem pozyskania środków na wyjazdy letnie harcerzy miał zwiększyć liczbę uczestników przedsięwzięcia oraz środki finansowe¹²¹. Pisemko uzupełniła lista 98 członków Koła Przyjaciół Harcerstwa w Sandomierzu¹²². W jednodniówce zamieszczono też trzy wiersze. Pierwszy zatytułowany *Ks. Kanonik...* dotyczył prezesa Koła Przyjaciół Harcerstwa ks. Andrzeja Wyrzykowskiego (1879–1955)¹²³, a drugi nosił tytuł *Jaselka* — obydwie sygnowane inicjałami M.N. Wynika z tego, że ich autorem był ks. Marian Nowakowski. Trzeci wiersz to słowa popularnej w mieście pieśni —

¹¹³ *Od Redakcji*, „Jednodniówka Harcerstwa Sandomierskiego” 1931, s. 1.

¹¹⁴ B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 3, M–R, Sandomierz 2017, s. 106.

¹¹⁵ *Bibliografia...*, s. 372.

¹¹⁶ M. N.[owakowski], *Praca na odcinku*, „Jednodniówka Harcerstwa Sandomierskiego” 1931, s. 2–4.

¹¹⁷ *Sprawozdanie Zarządu Koła Przyjaciół Harcerstwa*, tamże, s. 5.

¹¹⁸ *Zestawienie wpływów i wydatków K.P.H. w Sandomierzu za rok 1930*, tamże, s. 6–8.

¹¹⁹ *Sprawozdanie z działalności Harcerskiego Hufca Żeńskiego w Sandomierzu za czas od 15 września 1930 r. do 1 czerwca 1931 r.*, tamże, s. 9–11.

¹²⁰ *Sprawozdanie z działalności Harcerskiego Hufca Męskiego w Sandomierzu za czas od 15 września 1930 r. do 1 czerwca 1931 r.*, tamże, s. 11–16.

¹²¹ *Program „Tygodnia Harcerskiego”*, tamże, s. 17.

¹²² *Członkowie Koła Przyjaciół Harcerstwa w Sandomierzu*, tamże, s. 18–19.

¹²³ M. N.[owakowski], *K. Kanonik...*, tamże, s. 7.

śpiewanej na nutę *Dzikowiaka*. Jest ona niesygnowana, ale jej autorem był również ks. Nowakowski¹²⁴.

W czerwcu 1925 r. ukazała się „Spójnia. Jednodniówka Akademickiego Koła Sandomierzan w Warszawie”. Tytułem nawiązywała do wydawanego w męskim gimnazjum w Sandomierzu pisma szkolnego „Spójnia”¹²⁵. Wspomniana jednodniówka traktowała o sposobie i warunkach studiów w wyższych uczelniach oraz o życiu akademickim. Redaktorem naczelnym był Marian Madey, któremu w pracy pomagali koledzy z Koła: Władysław Misiuda, B. Gałęza, Bolesław Babski, Kazimierz Krawczyński, K. Lewkowski i A. Szczepański. Jednodniówka wydana została w Warszawie przez Zarząd Akademickiego Koła Sandomierzan, jej objętość wynosiła 16 stron, a format 28 cm. Tłoczono ją w Drukarni Stołecznej przy ul. Wolskiej 16 u Gustawa Kryzela. Na jej łamach Bolesław Babski wypowiadał się na temat zaangażowania studentów podczas wakacji czy świąt w działalność społeczną wśród swoich ziomków poprzez zakładanie Kół Młodzieży Wiejskiej, w rozwój sportu na wsi czy organizację straży ogniowych. W miastach i miasteczkach autor sugerował studentom zaangażowanie się we współpracę z młodzieżą rzemieślniczą i robotniczą¹²⁶. Kończąc artykuł, podkreślał:

Akademickie Koła Prowincjonalne, które grupują młodzież na podstawie przywiązania terenowego, mogą oddać duże usługi w pracy społecznej i przyczynić się do wydobywania na jaw ukrytej twórczości i pracy, które się kolebią na głuchej prowincji. Niech jednak jasno skryształizują swój program wobec środowisk, z których wyszły, i wytrwale dążą po wytkniętej drodze. Wówczas i te środowiska darzyć będą swoich akademików gorętszym uznaniem, a stąd poparciem i pomocą¹²⁷.

Kazimierz Krawczyński dokonał przeglądu funkcjonujących wówczas w Polsce szkół wyższych. Z jego artykułu wynikało, że w 1924 r. funkcjonowało ich w kraju 18, a kształciło się w nich ok. 50 tys. osób, a zatem na milion mieszkańców przypadało 1810 studentów. Podał wytyczne obowiązujące podczas rekrutacji, zwrócił uwagę na opłaty wpisowe, a w przypadku uczelni prywatnych na czesne¹²⁸. Zamieszczono ponadto sprawozdanie z działalności Zarządu Akademickiego Koła

¹²⁴ *Nad brzegiem wielkiej Wisły*, tamże, s. 19.

¹²⁵ Czasopismo szkolne „Spójnia” powstało z inicjatywy nauczyciela Aleksandra Patkowskiego, który namówił uczniów do połączenia jesienią 1916 r. dwóch redakcji pisemek szkolnych: „Przebłyśk” i „Biesiadnik”. „Spójnia” (z przerwami) ukazuje się po dzień dzisiejszy. O początkach czasopisma szerzej: P. Sławiński, *Sandomierskie lata Aleksandra Patkowskiego*, [w:] *Twórca polskiego regionalizmu. Nowe badania nad życiem i działalnością Aleksandra Patkowskiego*, pod red. T. Giergiela, Sandomierz 2015, s. 108–109.

¹²⁶ B. Babski, *O pracy społecznej akademików*, „Spójnia” 1925, s. 3.

¹²⁷ Tamże.

¹²⁸ K. Krawczyński, *Wyższe uczelnie w Polsce*, tamże, s. 4–9.

Sandomierzan w Warszawie¹²⁹, a skarbnik organizacji złożył sprawozdanie finansowe¹³⁰.

Ostatnia stowarzyszeniowa jednodniówka sandomierska adresowana do młodzieży ukazała się w 1933 r. pt. „Do Młodzieży S.M.P.!”¹³¹. Jej wydawcą był Katolicki Związek Młodzieży Polskiej w Sandomierzu, a redaktorem ks. Michał Kozioł (1904–1986), absolwent teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, wikariusz katedry i notariusz sandomierskiej kurii oraz sekretarz Stowarzyszenia¹³². Jednodniówkę wydrukowano w Diecezjalnym Zakładzie Graficzno-Drukarskim w Sandomierzu w nakładzie 1300 egzemplarzy. Objętość wynosiła 24 strony, a format 25 cm. Tekst uzupełniały fotografie. Motto brzmiało: „Tobie Chryste, służymy i Polsce...”¹³³.

Warto nadmienić, że Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej powstało przed I wojną światową w diecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej, ale po odzyskaniu niepodległości rozszerzyło zakres działalności na terytorium całej Polski. Miało charakter apolityczny i było organizacją patronacką. Stowarzyszenie miało na celu prowadzenie pracy wychowawczej wśród młodzieży zmierzającej do wyrobienia postaw katolicyzmu, obywatelstwa, ofiarności obywatelskiej oraz zmysłu gospodarczego. Zwracano też uwagę na rozwój tężyzny fizycznej członków. Założenia te realizowano poprzez organizowanie religijnych wykładów i odczytów, przygotowywanie okolicznościowych wieczornic i akademii, amatorskich przedstawień teatralnych, konkursów z zakresu przysposobienia rolniczego i gospodarstwa domowego, rozwój czytelnictwa katolickich książek oraz prasy. Choć do omawianej jednodniówki nie udało się dotrzeć, to jednak zapewne na jej łamach opisane zostały założenia programowe i cele sandomierskiego oddziału Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej. Wydrukowano ponadto list ówczesnego biskupa sandomierskiego Włodzimierza Jasińskiego skierowany do młodzieży¹³⁴.

Pozostałe (wojskowa, historyczna, religijna, literacko-artystyczna)

Wśród sandomierskich jednodniówek mamy też cztery tytuły, które trudno zakwalifikować do którejkolwiek z wymienionych wyżej grup. Należą do nich: wojskowa „Jednodniówka 4-go Pułku Saperów” (1925), historyczna „Ziemia San-

¹²⁹ Prezes, *Sprawozdanie z działalności Zarządu A.K.S.*, tamże, s. 14–15.

¹³⁰ W. Misiura, *Sprawozdanie kasowe Akademick. Kola Sandomierzan w Warszawie*, tamże, s. 18–19.

¹³¹ S.M.P. — Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej.

¹³² B. Stanaszek, *Duchowieństwo diecezji sandomierskiej w latach 1918–1939*, Lublin 1999, s. 359, 509.

¹³³ *Bibliografia...*, s. 32.

¹³⁴ Tamże; B. Stanaszek, *Duchowieństwo...*, s. 356.

domierska” (1986), religijna „Rodzina — Tajemnica to Wielka” (1994) oraz nieznaną autorom z autopsji „Jednodniówka Stowarzyszenia Literacko-Artystycznego w Sandomierzu” [1945]. „Jednodniówka 4-go Pułku Saperów” ukazała się w 1925 r. w Warszawie w Zakładzie Graficznym Kościuszkowskiego Obozu Szkolnego Saperów w formacie 24 cm i objętości 34 stron. Poprzez zawartość treściową i adresata możemy ją zakwalifikować do jednodniówek sandomierskich. Było to bowiem wydawnictwo okolicznościowe związane z 4. Pułkiem Saperów stacjonujących w Sandomierzu, a wydrukowano ją z okazji po raz pierwszy obchodzonego święta pułkowego. W artykule wstępnym dowódca saperów Wojska Polskiego ppłk Kazimierz Możdżeń (1883–1946) podkreślił, że „żołnierz 4 pułku saperów [...] w wypełnianiu swoich codziennych obowiązków jest godnym następcą swoich poprzedników” i wezwał do dalszej ofiarnej pracy¹³⁵. Na łamach jednodniówki dominują teksty związane z 4. Pułkiem Sandomierskich Saperów. Zaprezentowano kalendarium uformowanego 1 czerwca 1921 r. pułku¹³⁶, odniesiono się do historii najstarszej jego kompanii¹³⁷, odbudowy przez saperów mostu w okolicach Ulanowa na Sanie¹³⁸. Opiszano ponadto nowe koszary¹³⁹, osiągnięcia sportowe sandomierskich saperów¹⁴⁰, listę poległych¹⁴¹ i odznaczonych żołnierzy¹⁴² oraz wykaz oficerów i podoficerów służących czynnie w 4. pułku¹⁴³. Wydrukowano także artykuł dotyczący wojskowych dziejów Sandomierza po odzyskaniu przez Polskę niepodległości¹⁴⁴.

„Ziemia Sandomierska” to kolejna jednodniówka z tej grupy wydawnictw, która ukazała się 13 września 1986 r. z okazji 700-lecia drugiej lokacji Sandomierza uzyskanej od Leszka Czarnego. Wydawcą był Urząd Miejski i Sandomierskie Towarzystwo Kulturalne. Żaden z zamieszczonych na jej łamach tekstów nie został podpisany przez autora, nie znamy też redaktora, chociaż wiadomo, że siedziba redakcji znajdowała się przy ul. Mariackiej 1 w Sandomierzu. Zamierzenia redakcji były jednak poważne, gdyż jak zaznaczono w winiecie tytułowej, jednodniówka miała się ukazywać w każdą rocznicę, a w nocy *Od wydawców* napisano:

¹³⁵ [K.] Możdżeń, *Żołnierze!*, „Jednodniówka 4-go Pułku Saperów” [1925], s. 4.

¹³⁶ *Zestawienie ważniejszych dat z historii 4 Pułku Saperów*, tamże, s. 7–8.

¹³⁷ *Historia najstarszej Kompanii 4 Pułku Saperów (I Kompanii X Baonu Saperów)*, tamże, s. 17–20.

¹³⁸ J. Sochacki, *Odbudowa mostu szosowego pod miejscowością Ulanów na Sanie*, tamże, s. 21–24.

¹³⁹ *Nowe koszary 4-go Pułku Saperów*, tamże, s. 25–26.

¹⁴⁰ *Sport*, tamże, s. 27.

¹⁴¹ *Wykaz poległych żołnierzy 4. Pułku Saperów*, tamże, s. 28.

¹⁴² *Lista dekorowanych oficerów i szeregowych 4. pułku saperów „Virtuti Militari” i „Krzyżem Zasługi”*, tamże, s. 30.

¹⁴³ *Wykaz oficerów służących czynnie w 4 p. Saperów*, tamże, s. 31–32; *Lista imienna podoficerów zawodowych 4-go pułku Saperów*, tamże, s. 33.

¹⁴⁴ *Wojskowe dzieje Sandomierza po wypędzeniu okupantów*, tamże, s. 9–16.

Przed dniem 1 września 1939 roku wychodziły w Sandomierzu takie czasopisma, jak: „Sandomierski Ruch Regionalny”, „Siewca Prawdy”, „COP”, „Bomba”, „Ziemia Sandomierska”. W wydanej obecnie jednodniówce staraliśmy się nawiązać do tradycji „Ziemi Sandomierskiej” tej sprzed 1939 roku, a zwłaszcza do prowadzonej przez to czasopismo kroniki, natomiast świadomie uchyliliśmy się od spraw wielkiej polityki, mając głównie na uwadze maksymę, która głosi, że nikt nie jest prorokiem we własnym kraju. [...]. Niniejszym wydaniem chcieliśmy także przypomnieć miłośnikom Henrykowskiego grodu sandomierskie tradycje wydawnicze i szereg regionalnych odruchów uczuciowych, często bolesnych jeśli idzie o konfrontację z rzeczywistością. W związku z wieloma nieziszczonymi w minionych latach pragnieniami trzeba zadać sobie wiele trudnych pytań i wiele spraw na nowo przemyśleć. Materiały zebrane w tej jednodniówce winny spełnić rolę inspiracji...¹⁴⁵.

Jednodniówka miała więc stanowić kontynuację ukazującego się w latach 1929–1935 czasopisma samorządowo-społecznego „Ziemia Sandomierska”¹⁴⁶. Świadczy o tym ponadto, że w winiecie tytułowej podano kolejny rok wydania. Niestety, na tym numerze szczytne zamiary redakcji zakończyły się i przedwojenny periodyk nie doczekał się kontynuacji. Omawianą jednodniówkę wydrukowano w Tarnobrzegu, w nakładzie 1000 egzemplarzy, w formacie 21 cm, a jej objętość wynosiła 16 stron. Zgodnie z zapowiedzią wydawcy zawierała przedruki artykułów z sandomierskich periodyków okresu międzywojennego publikowanych pierwotnie na łamach „Ziemi Sandomierskiej”, „COP”, „Bomby” oraz *Przewodniku po Sandomierzu z dokładnym planem miasta* autorstwa ks. Józefa Rokosznego (1870–1931). Ponadto wydrukowano ciekawy artykuł *Jeszcze o nazwie Sandomierz* oraz historyczne kalendarium miasta. Na ostatniej stronie jednodniówki znalazł się herb ziemi sandomierskiej.

„Rodzina — Tajemnica to Wielka” stanowi jednodniówkę Kongresu Rodziny Diecezji Sandomierskiej wydaną 22 października 1994 r. jako druk okolicznościowy nawiązujący do Kongresu oraz związany z ogłoszeniem roku 1994, zarówno przez Organizację Narodów Zjednoczonych, jak i Kościół katolicki Rokiem Rodziny¹⁴⁷. Wydawcą był Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Diecezji Sandomierskiej, a redaktorem ks. Władysław Gwóźdź. Tłoczeniem zajęła się Drukarnia Diecezjalna w Sandomierzu. Objętość jednodniówki wynosiła 12 stron, a format 30 cm. Na zawartość treściową składał się list pasterski biskupa sandomierskiego Wacława Świerzawskiego z okazji Tygodnia Rodziny w Diecezji Sandomierskiej¹⁴⁸ oraz artykuły dotyczące rodziny autorstwa: ks. Jacka Beksińskiego *Przygotowanie do mał-*

¹⁴⁵ Od wydawców, „Ziemia Sandomierska” 1986, nr 1, s. 1.

¹⁴⁶ M. Adamczyk, J. Dzienniakowska, *Prasa Kielecczyzny w latach 1811–1989. Bibliografia*, t. 1, 1811–1945, Kielce 1995, s. 47.

¹⁴⁷ W. Wilk, *Rok Rodziny*, „Rodzina — Tajemnica to Wielka” 1994, s. 2.

¹⁴⁸ W. Świerzawski, *List pasterski biskupa sandomierskiego z okazji Tygodnia Rodziny w Diecezji Sandomierskiej „Tajemnica to wielka”*, tamże, s. 3–5.

żeństwa¹⁴⁹, Krystyny Czuby *Media — władza — rodzina*¹⁵⁰, ks. Ignacego Ziembickiego *Rodzice św. Teresy od Dzieciątka Jezus*¹⁵¹, ks. Marka Kozery *Obraz małżeństwa i rodziny w pismach starochrześcijańskich*¹⁵², ks. Zdzisława Jańca *Miłość sensem małżeństwa i rodziny*¹⁵³ oraz Aliny Kowalskiej *Poradnictwo rodzinne*¹⁵⁴. Uzupełnieniem treści jednodniówki jest tematyczny wiersz *Powrót do domu*¹⁵⁵ ks. Bonifacego Miążka oraz cytaty poezji, których autorami byli: Antoine de Saint-Exupéry i Jean Paul.

Na koniec należy jeszcze wspomnieć o „Jednodniówce Stowarzyszenia Literacko-Artystycznego w Sandomierzu” wydanej przez Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne mające siedzibę w Rynku pod numerem 24. Jak zanotowano w *Rejestrze stowarzyszeń miasta Sandomierza*, istniało ono od 1945 r. W jego władzach zasiadali: Jan Mazurkiewicz — artysta malarz, późniejszy burmistrz Sandomierza, Franciszek Wąsikowski — nauczyciel oraz Józef Pietraszewski i Wincenty Burek¹⁵⁶. Nie udało nam się jednak dotrzeć do wspomnianego druku. Wiadomo tylko, że jego objętość wynosiła 8 stron i ukazał się najprawdopodobniej w roku 1945¹⁵⁷.

Podsumowanie

Prasa w Sandomierzu wydawana jest od dwóch stuleci. Na ponad 230 potwierdzonych tytułów 34 zajmują odnalezione jednodniówki. Najstarsza z nich — „Jednodniówka Harcerska I-ej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego” — ukazała się 3 maja 1918 r., czyli jeszcze przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Jednodniówki sandomierskie w większości miały charakter okazjonalny. Przypominały o istotnych dla miasta i okolicy wydarzeniach, np. 700-lecie drugiej lokacji miasta — „Ziemia Sandomierska”, 200. rocznicy powołania KEN — „Śladami Komisji Edukacji Narodowej”; dniu otwartym szkoły i święcie patrona — „Jednodniówka Zespołu Szkół Budownictwa im. prof. Z. Strzeleckiego w Sandomierzu”; powrocie I Liceum Ogólnokształcącego do pierwotnego budynku i zmianie patrona — „Collegiatus”; obchodach święta pułkowego — „Jednodniówka

¹⁴⁹ J. Beksiński, *Przygotowanie do małżeństwa*, tamże, s. 5–6.

¹⁵⁰ K. Czuba, *Media — władza — rodzina*, tamże, s. 7–8.

¹⁵¹ I. Ziembicki, *Rodzice św. Teresy od Dzieciątka Jezus*, tamże s. 9.

¹⁵² M. Kozera, *Obraz małżeństwa i rodziny w pismach starochrześcijańskich*, tamże, s. 10.

¹⁵³ Z. Janiec, *Miłość sensem małżeństwa i rodziny*, tamże s. 11–12.

¹⁵⁴ A. Kowalska, *Poradnictwo rodzinne*, tamże, s. 12.

¹⁵⁵ B. Miążek, *Powrót do domu*, tamże, s. 11.

¹⁵⁶ Archiwum Państwowe w Kielcach. Oddział w Sandomierzu, Akta Miasta Sandomierza, sygn. 2000, s. 32.

¹⁵⁷ Na podstawie relacji Andrzeja Krzesimowskiego.

4-go Pułku Saperów”; Zjeździe Budowniczych Warszawy, który odbył się w Sandomierzu — „Sandomierz — Stolicy”. Jednodniówkę „Słowo Sandomierza” z sierpnia 1964 r. wydano z kolei z okazji 20. rocznicy wyzwolenia przez Armię Czerwoną miasta i okolic, a „Rodzina — Tajemnica to Wielka” upamiętniała odbywający się w 1994 r. Kongres Rodzin Diecezji Sandomierskiej. Jednodniówki harcerskie miały za zadanie pozyskanie środków finansowych na zakup bielizny dla żołnierzy walczących w wojnie polsko-bolszewickiej („Jednodniówka Harcerek Sandomierskich” z 1919) lub poparcia dla organizowanego „Tygodnia Harcerskiego” z okazji 20-lecia powstania ZHP („Jednodniówka Harcerstwa Sandomierskiego”). Twórcy „Spójni. Jednodniówki Akademickiego Koła Sandomierzan w Warszawie” namawiali uczniów i studentów do zaangażowania się w prace społeczno-oświatowe na rzecz środowiska lokalnego. Kilka z poddanych analizie sandomierskich jednodniówek miało charakter sprawozdawczo-informacyjny. Przybliżały one działalność różnych organizacji, stowarzyszeń i instytucji. Były to m.in.: „Jednodniówka Oddziału Sandomierskiego Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych”, „Jednodniówka Harcerska I-ej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego” (1919), „Spójnia. Jednodniówka Akademickiego Koła Sandomierzan w Warszawie”, „Do Młodzieży S.M.P.!” i „Jednodniówka 4-go Pułku Saperów”.

Omawiane tytuły z lat 50. i 60. ubiegłego wieku poruszały kwestie polityczno-społeczne. Ich zadaniem było głównie propagowanie i komentowanie decyzji władz celem osiągnięcia jak najlepszych wyników w wyborach do rad narodowych różnego szczebla oraz do Sejmu. Wydawały je Powiatowa i Miejska Rada Narodowa w Sandomierzu, Komitet Powiatowy PZPR, Powiatowy Komitet Frontu Jedności Narodu oraz Społeczny Fundusz Odbudowy Stolicy. Zaliczyć do nich należy: „Słowo Sandomierza”, „Słowo Sandomierskie” oraz „Sandomierz — Stolicy”. Kilka z nich popularyzowało historię miasta i jego okolic, np. „Śladami Komisji Edukacji Narodowej”, „Słowo Sandomierza” (1964), „Ziemia Sandomierska” i „Jednodniówka Nauczycielstwa] Rejonu Konferencyjnego Lipnickiego w Lipniku”.

Jednodniówki sandomierskie dokumentują mało znane fragmenty aktywności życia społeczności lokalnej. Z powodu braku źródeł archiwalnych są cennymi, a niejednokrotnie jedynymi źródłami informacji o życiu społeczno-kulturalnym, oświatowym, politycznym, gospodarczym i religijnym regionu. Ukazują ponadto działalność osób zaangażowanych w ich tworzenie, tak znanych dziś, jak Zofia Bażant, Zofia Michałowska-Solarzowa, Wincenty Burek, ks. Marian Nowakowski czy Józef Pietraszewski.

Aneks

Wykaz bibliograficzny jednodniówek sandomierskich z lat 1918–2002

Collegiatus: jednodniówka klasy 2A, I LO w Sandomierzu : wydanie specjalne. – Sandomierz : I LO Collegium Gostomianum w Sandomierzu, 1 września 2001 (Sandomierz : Wydawnictwo Plantpress Sp. z o.o.). – 8 s. : il. ; 42 cm.

Collegiatus: jednodniówka klasy 3A, I LO w Sandomierzu : wydanie specjalne. – Sandomierz : I LO Collegium Gostomianum w Sandomierzu, 5 października 2002 (Sandomierz : Wydawnictwo Plantpress Sp. z o.o.). – 8 s. : il. ; 42 cm.

Cyrulik: pismo NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz : okazjonalna jednodniówka – nadzwyczajna. – Sandomierz : Komisja Zakładowa NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz, listopad 1989. – 4 s. : il. ; 22 cm.

Cyrulik: pismo NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz : okazjonalna jednodniówka – wydanie świąteczne. – Sandomierz : Komisja Zakładowa NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz, grudzień 1989. – 8 s. : il. ; 22 cm.

Cyrulik: pismo NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz : okazjonalna jednodniówka – zwyczajna. – Sandomierz : Komisja Zakładowa NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz, styczeń 1990. – 8 s. : il. ; 22 cm.

Cyrulik: pismo NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz : okazjonalna jednodniówka – zwyczajna. – Sandomierz : Komisja Zakładowa NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz, luty 1990. – 8 s. : il. ; 22 cm.

Cyrulik: pismo NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz : okazjonalna jednodniówka – zwyczajna. – Sandomierz : Komisja Zakładowa NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz, marzec 1990. – 8 s. : il. ; 22 cm.

Cyrulik: pismo NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz : okazjonalna jednodniówka – zwyczajna. – Sandomierz : Komisja Zakładowa NSZZ Solidarność (ZOZ) Sandomierz, kwiecień 1990. – 10 s. : il. ; 22 cm.

Do młodzieży S.M.P.! / [red. odp. Michał Kozioł]. – Sandomierz : Katolicki Związek Młodzieży Polskiej, 1933 (Sandomierz : Diecezjalny Zakład Graficzno-Drukarski). – 24 s. : fot. ; 25 cm.

Jednodniówka 4-go Pułku Saperów. – Sandomierz : [4 Pułk Saperów], 1925 (Warszawa : Zakład Graficzny Kościuszkowskiego Obozu Szkolnego Saperów). – 33, [1] s. : il. ; 24 cm.

Jednodniówka Harcerzek Sandomierskich. – Sandomierz : Hufiec Sandomierz Związku Harcerstwa Polskiego, 9 czerwca 1918 (Sandomierz : Marian Byrzyński). – 13 s. : il. ; 28 cm.

Jednodniówka Harcerzek Sandomierskich. – Sandomierz : Hufiec Sandomierz Związku Harcerstwa Polskiego, 8 czerwca 1919 (Sandomierz : Marian Byrzyński). – 25, [3] s. ; 23 cm.

Jednodniówka Harcerska I-ej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego. – Sandomierz : I-sza Sandomierska Drużyna Harcerska, 3 maja 1918 (Sandomierz : Marian Byrzyński). – 13 s. ; 28 cm.

Jednodniówka Harcerska I-ej Sandomierskiej Drużyny Harcerskiej im. gen. M. Sokolnickiego. – Sandomierz : I-sza Sandomierska Drużyna Harcerska im. gen. M. Sokolnickiego, 23 marca 1919 (Sandomierz : Marian Byrzyński). – 13 s. ; 21 cm.

Jednodniówka Harcerstwa Sandomierskiego / [red. odp. Marian Nowakowski]. – Sandomierz : Koło Przyjaciół Harcerstwa, czerwiec 1931 (Sandomierz : Diecezjalny Zakład Graficzno-Drukarski). – 20 s. : tab. ; 24 cm.

Jednodniówka Naucz[ycielstwa] Rejonu Konferencyjnego Lipnickiego w Lipniku. – Sandomierz: Lipnik [s.n.], czerwiec 1939 (Sandomierz : Drukarnia Nowoczesna Czesława Cyrklera). – 20 s. : fot. ; 33 cm.

Jednodniówka Oddziału Sandomierskiego Zrzeszenia Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych. – Sandomierz : Sklep Udziałowy Potrzeb Szkolonych „Ognisko”, 29 marca 1919. – 34 s. ; 21 cm.

Jednodniówka Stowarzyszenia Literacko-Artystycznego w Sandomierzu : Sandomierz : Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne, [1945]. – 8 s.

Jednodniówka Zespołu Szkół Budownictwa im. prof. Z. Strzeleckiego w Sandomierzu : biuletyn z okazji Dni Otwartej Szkoły i Święta Patrona / red. Agnieszka Tarkowska, Piotr Sławiński. – Sandomierz : Zespół Szkół Budownictwa im. prof. Z. Strzeleckiego, 25 marca 1999. – 8 s. ; 30 cm.

Rodzina — Tajemnica to Wielka : jednodniówka Kongresu Rodzin Diecezji Sandomierskiej / red. Władysław Gwóźdź. – Sandomierz : Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Diecezji Sandomierskiej, 22 października 1994 (Sandomierz : Drukarnia Diecezjalna). – 12 s. ; 30 cm.

Sandomierz — Stolicy : jednodniówka : cały naród buduje swoją stolicę / red. Wincenty Burek, Józef Pietraszewski, Michał Przybysz. – Sandomierz : Okręgowy Zarząd Społeczny Komitetu Funduszu Odbudowy Stolicy, 14 czerwca 1953 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 35 cm.

Słowo Sandomierskie: jednodniówka Powiatowego Komitetu Frontu Narodowego w Sandomierzu. – Sandomierz: Powiatowy Komitet Frontu Narodowego, 28 listopada 1954 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 35 cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Komitetu Powiatowego PZPR i Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Sandomierzu / red. Zespół Słowa Ludu. – Sandomierz : Komitet Powiatowy PZPR i Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, 15 lipca 1954 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 35 cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Komitetu Powiatowego PZPR i Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Sandomierzu / red. Zespół Słowa Ludu. – Sandomierz : Komitet Powiatowy PZPR i Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, 31 sierpnia 1954 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 35 cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Komitetu Powiatowego PZPR i Prezydium

Powiatowej Rady Narodowej w Sandomierzu / red. Zespół Słowa Ludu. – Sandomierz : Komitet Powiatowy PZPR i Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, kwiecień 1955 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 35cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Komitetu Powiatowego PZPR. – Sandomierz : Komitet Powiatowy PZPR, marzec 1959 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 43 cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Komitetu Powiatowego PZPR w Sandomierzu : dodatek „Słowa Ludu”. – Sandomierz : Komitet Powiatowy PZPR, sierpień 1964 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 43 cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Powiatowego Komitetu Frontu Jedności Narodu. – Sandomierz : Powiatowy Komitet Frontu Jedności Narodu, kwiecień – maj 1965 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 54 cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Powiatowego Komitetu Frontu Jedności Narodu. – Sandomierz : Powiatowy Komitet Frontu Jedności Narodu, maj 1965 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 54 cm.

Słowo Sandomierza: jednodniówka Komitetu Powiatowego PZPR w Sandomierzu. – Sandomierz : Powiatowy Komitet PZPR, grudzień 1965 (Kielce : RSW „Prasa”). – 4 s. : fot. ; 43 cm.

Spójnia: jednodniówka Akademickiego Koła Sandomierzan w Warszawie / red. Marian Madey. – Warszawa : Zarząd Akademickiego Koła Sandomierzan w Warszawie, czerwiec 1925 (Warszawa : Drukarnia Stołeczna, Gustaw Kryzel). – 16 s. ; 28 cm.

Śladami Komisji Edukacji Narodowej: jednodniówka Koła Polonistów II Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Sandomierzu / red. odp. Zofia Bażant. – Sandomierz : Koło Polonistów II Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki, [maj] [1973] (Kielce : Prasowe Zakłady Graficzne). – 30 s. : fot. ; 25 cm.

Śladami Komisji Edukacji Narodowej: jednodniówka II Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Sandomierzu / red. odp. Zofia Bażant. – Sandomierz : II Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki, [1974] (Kielce : Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa”). – 38 s. : fot. ; 28 cm.

Ziemia Sandomierska: wychodzi w każdą rocznicę. Sandomierz. – Sandomierz : Urząd Miejski w Sandomierzu i Sandomierskie Towarzystwo Kulturalne, 13 września 1986 (Tarnobrzeg). – 16 s. : il. ; 21 cm.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Państwowe w Kielcach. Oddział w Sandomierzu, Akta Miasta Sandomierza, sygn. 2000.

Opracowania

Adamczyk M., Dzieniakowska J., *Prasa Kielecczyny w latach 1811–1989. Bibliografia*, t. 1, 1811–1945, Kielce 1995.

Adamczyk M., Dzieniakowska J., *Prasa Kielecczyny w latach 1811–1989. Bibliografia*, t. 2, 1945–1989, Kielce 1996.

Bibliografia polska 1901–1939, t. 16, *Jednodniówki A–Ż*, red. E. Dombek, H. Machnik, Warszawa 2014.

Czerwiński D., *Wpływ przemian społecznych po roku 1989 na działalność prasowo-wydawniczą w Sandomierzu*, [w:] *Reportaż a przemiany społeczne po 1989 roku*, pod red. K. Wolnego-Zmorzyńskiego, W. Furmana, Kraków 2005, s. 159–171.

Firlej-Buzon A., *Dokumenty życia społecznego w teorii i praktyce bibliotekarskiej w Polsce*, Warszawa 2002.

Jamrozik K., *Problematyka badań nad jednodniówkami w Polsce po 2008 roku*, „Roczniki Biblioteczne” 2016, t. 60, s. 271–284.

Jednodniówka, [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer [i in.], Wrocław – Warszawa – Kraków 1971, szp. 1067.

Kiryk F., *Zdrowotność, higiena i służba zdrowia w dawnym Sandomierzu. Kartki o opiece społecznej*, [w:] *Sandomierz. Miasto fascynującej przeszłości. W 730. rocznicę lokacji miejskiej*, pod red. F. Kiryka i R. Chyły, Kraków 2019, s. 185–216.

Korczyńska-Derkacz M., *Jednodniówki jako typ dokumentów życia społecznego. Zarys problematyki badawczej*, „Studia o Książce i Informacji” 2008, t. 27, s. 135–148.

Leszczyński M., „*Siewca Prawdy*”. *Tygodnik diecezji sandomierskiej w latach 1931–1939*, „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2014, nr 1, s. 71–84.

Leszczyński M., *Sprawy Sandomierza na łamach „Siewcy Prawdy” w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą III*, pod red. J. Dzieniakowskiej, M. Olczak-Kardas, Kielce 2012, s. 541–552.

Lubczyńska A., *Regionalizm kielecki w latach 1918–1939*, Kielce 2008.

Massalski A., *Pietraszewski Józef*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 26, Wrocław [i in.] 1981, s. 169–170.

Mikosz J., „*Sandomierzanin*” — *charakterystyka pisma i jego funkcji*, [w:] *Kulturowe i filozoficzne aspekty literatury i sztuki*, red. M. Śliwa, E. Chodźko, Lublin 2020, s. 143–160, <http://bc.wydawnictwo-tygiel.pl/public/assets/446/Kulturowe%20i%20filozoficzne%20aspekty%20literatury%20i%20sztuki.pdf> [dostęp: 3.11.2020].

Moskal T., *Rubrycele i schematyzmy diecezji sandomierskiej (1818–1892)*, „Roczniki Teologiczne” 2018, nr 4, s. 39–50.

Myjak J., *Dzieje prasy regionalnej*, „Tygodnik Nadwiślański” 1989, nr 47; nr 48; nr 49; nr 50; nr 52.

- Plennikowski W., *Publicystyka na łamach „Głosu Ziemi Sandomierskiej” w latach 1901–1902*, „Zeszyty Sandomierskie” 2000, nr 11, s. 11–17.
- Siuda M.M., *Prasa województwa kieleckiego w latach 1944–1989. Studium historycznopracoznawcze*, Kielce 2012.
- Sławiński P., *Sandomierskie lata Aleksandra Patkowskiego*, [w:] *Twórca polskiego regionalizmu. Nowe badania nad życiem i działalnością Aleksandra Patkowskiego*, pod red. T. Giergiela, Sandomierz 2015, s. 101–121.
- Sławiński P., „*Strony Sandomierskie*” i „*Goworek*” jako przykład zaangażowania społeczeństwa w rozwój prasy lokalnej, [w:] *Studia z dziejów książki, prasy i bibliotek. Stan badań za lata 2010–2013. Praca zbiorowa*, pod red. Z. Kropidłowskiego, D. Spychały, Bydgoszcz 2014, s. 287–306.
- Sławiński P., „*Ziemia Sandomierska. Pismo Sandomierskiego Komitetu Obywatelskiego*” z lat 1989–1991 jako przykład lokalnego czasopisma okresu przełomu, [w:] *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Prasa organizacji politycznych*, red. M. Dajnowicz, A. Miodowski, Białystok 2017, s. 205–217.
- Sławiński P., *Z dziejów prasy Sandomierza. Czasopisma „Nasze”, „Sandomierzanin”* 2019, nr 1, s. 9–10.
- Sławiński P., *Z dziejów prasy Sandomierza. „Goworek” 2004–2006*, „Sandomierzanin” 2019, nr 7–8, s. 13–14.
- Sławiński P., *Z dziejów prasy Sandomierza. „Kurier Strzelecki” 2005–2009*, „Sandomierzanin” 2020, nr 3–4, s. 10.
- Sławiński P., *Z dziejów prasy Sandomierza. „Strony Sandomierskie” 2002–2003*, „Sandomierzanin” 2019, nr 5, s. 12–13.
- Sławiński P., *Z dziejów prasy Sandomierza. „Ziemia Sandomierska” 1920*, „Sandomierzanin” 2019, nr 2, s. 13.
- Stanaszek B., *Duchowienstwo diecezji sandomierskiej w latach 1918–1939*, Lublin 1999.
- Stanaszek B., *Prasa katolicka wydawana w diecezji sandomierskiej w latach 1908–1992*, [w:] *Sandomierski „Gość Niedzielny”. Idzie z gałązką oliwną... 10 lat obecności tygodnika katolickiego „Gość Niedzielny” w Diecezji Sandomierskiej*, red. R.B. Sieroń, Sandomierz 2006, s. 55–77.
- Stanaszek B., *Prasa parafialna w diecezji sandomierskiej w latach 1992–2000*, „Studia Sandomierskie” 1997–2000, t. 7, s. 234–262.
- Stanaszek B., Nowakowski R., Tylec P., *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 3, M–R, Sandomierz 2017.
- Stulecie periodyku diecezjalnego „Kronika Diecezji Sandomierskiej”. Pokłosie sesji naukowej z 15–16 listopada 2007 r.*, pod red. J. Krasińskiego, Sandomierz 2009.
- Warda K., *Z dziejów czasopiśmiennictwa sandomierskiego do 1918 roku*, „Studia Kieleckie” 1988, nr 1, s. 39–51.
- Zimnoch K., *Redakcyjno-pisarskie konstrukcje polskich jednodniówek szkolnych wydawanych w województwach wschodnich II Rzeczypospolitej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2020, z. 4, s. 47–73.